

הקדמה

זה זמן לא רב שיצא לאור העולם קובץ הנקוב בשם פרי
ותמרים קונטרס אחד עשר ובו מדור מיוחד בשם תורת הניקור
בסדר הניקור הנהוג בחו"ל עם מקורי' וטעמי', מטרת קובץ זה
הוא להצדיק מעשה הניקור הנהוג בחו"ל אשר כמו עוררין עליו
לומר שאין עושין כפי ההלכה וכפי המנהג הנהוג מדור דור
ומקובל איש מפי איש.

ומה גדול הכאב והצער שנתגלה לעינינו שבמקום להוציא
להעמיד דברים ברוכים לאמיתות של תורה ולהעמיד האמת על תילה
כתבו גבולי דברים זיופים ושקרים וגילחו מכל המנהגים
המסורים מזמן דור איש מפי איש (כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ס"ד
וסי' ס"ה שבדברי זה צריכים דיוקא לימוד מפי הבקאים
בניקורו ובמראית העין מפני שדברי אלו אי אפשר לבארם היטב
בספר.) ולא רק על מנהגים מפורשים עלתה חמתם לסלפם אלא אף
יצאו לכלכל המוחות ולטמטם הלבבות כאילו יצאו המעוררין
להפוך מנהגי אבותינו ח"ו כזמן שהביאו כאן בקונטרס את
דברי המעוררין שכוננו דברים ברורים להפליא וטענות נכונות
אשר לב החרד לדבר ה' זו הלכה יזדעזע לשמוע דברים אלו,
ורבות שקלנו אם הנכון לצאת ולהתריע על גודל הזיוף והשקרים
מפני שכיון שהשמות והדברים אינם מפורסמים לכל וע"כ כל
הרואה יאמר הנה יש כאן תשובה נכונה על המעוררין מפני שכל
אחד סומך שבוראי אם ליקטו וקיבצו אין ספק בכך שבוראי
דברים נכונים קיבצו שהרי במילתא דעבידי לאגלוי לא משקרי
אנשי אמנם כאן נעשה דבר שלא נעשה ע"י אנשי שהרי קיבצו
וליקטו זיופים נוראים ושקרים גלויים למען השתיק את העוררין
(ואין צריך להאריך ולהבהיר שאם בגלוי כך בסתר על אחת כמה
וכמה ור"ל)

ולכן קמנו להוקיע ולגלות מקצת מהדברים הנכתבים בקונטרס הלז ולהסיר מאיתנו החרפה. אלו דברי הכותבים מתוך כאב לב וצער עמוק על בזיון התורה, וה' ירחם על שארית הפליטה ויגאלנו מהרה.

הכותבים והמסדו"ים למען כבוד תורה.

זיוף א'

וכך מתחילים שם בקרבץ הני"ל ז"ל.

הנה ירוע השערורי' שנתהווה בעניני סדר הניקור שבארה"ב, שיצאו עוררין נגד המנקרים בחו"ל כאלו ח"ו מאכילים חלב ומכשילים את הרבים ר"ל, ומקור ושורש הערעור השקר הזה נובע מאיזה מנקרים בא"י, אשר מחמת חסרון ידיעה באמיתיות הלכות חלב, זרים בעיניהם מנהגי הניקור שבחו"ל, דידוע שבעניני הניקור היו הרבה שינויי מנהגים בין מדינה למדינה, ואף בין עיר לעיר כמדינה אחת היו הרבה שינויים, וביותר נשתנה סדר הניקור בא"י מבכל העולם כולו בחומרות שונות וגם בקלות שונות, והסיבה לזה הוא לפי שיסוד סדר השחיטה בירושלים נתיסרה ע"י הספרדים, ובשנים קרמוניות לא הי' לאשכנזים רשות לשחוט עפ"י חוקי המלכות, ושוב כאשר נתאפשרה השחיטה האשכנזית בשנת תרל"ד לפ"ק בימי הגאונים רבינו שמואל סאלנט ז"ל ור"מ ארעבאך ז"ל, לא רצו לשנות ממנהגי הספרדים אפי' לחומרא כרי שלא להוציא לעז על אבותיהם, וכדעת האוסרים לשנות בשביל הוצאת לעז, כמובא בכנה"ג סי' ס"ד, והגרש"ם ז"ל אמר שאינו רוצה לשנות ממנהגי הפר"ח ז"ל שהי' אב"ד בירושלים ח"ו, וכן נשאר גם בימי הגאון מהר"ל ריסקין ז"ל שהיו סדרי השחיטה תחת פיקוחו ולא רצה לשנות סדרי הניקור מקדמת דנא, וכן נשאר עד היום הזה, כמובא כ"ז בס' תורת הניקור הירושלמי במבוא ועור מקומות, וע"כ המנקרים בא"י ההולכים אחרי מנהגי הניקור של הספרדים בחומרותיהם וקולותיהם, ע"כ זר בעיניהם מנהגי חו"ל המיוסדים עפ"י רבינו הרמ"א ז"ל כמנהגי האשכנזים, וע"כ הוציאו לעז על מנקרי חו"ל שמאכילים חלב ח"ו, ונפלו ברושם כמה תמימים המאמינים להלעז, ומחמת חסרון ידיעתם בהלכות חלב הוציאו לעז כאלו ח"ו אוכלים חלב דאורייתא ודרבנן בארה"ב.

כאן כתבו לזינף כאלו העוררין יצאו נגד מנהגי הניקור המסוריים מדורי דור ולכן זינפו העבין כאלו מפני שיש חילוקים מנהגים ע"כ יצאו מנקרי א"י ההולכים אחר מנהגי ניקור

הספרדים וכדומה בזמן שהגוריעו שאף לפי מנהג אונגאריין במנהג סטמאר (שהוא המנהג המקיל ביותר ממנהגי אונגאריין) רוב דברים שנמצאו בהבשר אינם עשויים כלל ואינן כפי שום מנהג שבעולם אלא מאכילים חלב סתם כמנהג הפושעים.

ועינין לקמן מה שכתבנו להוכיח כן במנהג סטמאר.

סעיף ב' ממשיכים ז"ל.

והאמת הברור שרובא דרובא מהדברים שמרעשים המלעזים כאילו מצאו בהמקולין חלב. הם דברים שנהגו בהם בכל תפוצות ישראל, ורובם מכארים בדברי רבינו הרמ"א ז"ל שנהגין בהם כמו שיתבאר בדברי הרבנים הכותבים שליט"א, וכבר נתברר זה ע"י הביד"צ שבירושלים שליט"א שגבו ערות ממנקרים ישישים שהיו מנקרים בחז"ל תחת פיקוחם של גדולי ישראל נ"ע, והעידו על כמה דברים שנהגו להקל בהם. והקילו עוד בכמה דברים יותר ממה שנהגים כיום בארה"ב, ואנחנו מנהג אבותינו בידינו, וזה לכד די לנו. וכ' הרמב"ם (כפ"ו מהל' שמיטה ויובל) שהקבלה והמעשה הם עמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי לתלות, וכמו שהשיב הרמ"א ז"ל למהר"ו שהקשה למה א"צ לנקר קרום הכבד כשכיל ששוכב עליו חלב, והשיבו הרמ"א מנהג אבותינו בידינו והם היו יודעים הטעם עכ"ל, הובא בזבח שמואל ע"ש, ויעז' בפלתי סי' ס"ד סק"ו מה שהרעיש נגד הגר"ד אופנהיים ז"ל שהורה לאסור שומן הדבוק בטבחיא דלא כהרמ"א שטעה במקור הדין שהי' לו ט"ס בבלבד, וכל גדולי ישראל לא שמעו בקולו, וכ' הכופ"ז ז"ל וכאמת רע המעשה לא לחלוק אגאונים הג"ל אף גם להוציא לעז על אבותינו שנהגו כך עכ"פ מומן הרמ"א עד היום הזה אכלו חלב גמור וסוג כדת אבות יאכלו בשר חלב ח"ו, כאן כותבו דבר נורא.

שהדברים הם רובא דרובא דברים שנהגו בהם בכל תפוצות ישראל. (עינין לקמן וראה בעיניך שאף לננהג שגבו הכו"ץ רוב הדברים אסורים) ומדבריהם נראה שקצות מהדברים שנמצאו אף אן לא נהגו כן בכל תפוצות ישראל דהיינו שמודים שנמצא קצת שלא כהוגן ומ"מ לא אינפת להם מכך ועוד צועקים חמט על המעוררין כאן כתבו היתר שאם נמצא קצת איסור אין צריך לעורר על זה.

סעיף ג' רתבים כאן ז"ל.

והם העידו אשר הבשר מכל החנויות הם מלאים כחלב דאורייתא ודרכנו, והטעו רב גדול מפורסם א' שליט"א אשר לפי עדות עצמו אינו בקי בניקור לא בהלכות ולא בסדר המעשי, ולחוכמו האמין למשמע דבריהם, והוציא כרוז לתלמידיו אשר כל החנויות אף התרידים ביותר מכשילים את הרבים כחלב דאורייתא ר"ל, ואסור לאכול שום בשר בהמה בארה"ב.

כאן עברו כל גבול חוצפה ואנו מצרפים כאן מכתבי הגאונים הצדיקים וראה בעיניך.

RABBI RAFAEL BLUM

165 HAINES ROAD #2

BEDFORD HILLS, N. Y. 10507

(914) 666-6800

רפאל בלום

ראב"ד קאשר י"א

בשטארד הלל, ניו יארק י"א

כ"ה

ב"ה יום י"ג מרח של רחמים תשמ"ג לפ"ק פ' האזינו

שלו וברכה לכבוד כל תלמידי החביבים הע"י

אחרש"ה אודות שנאלחי כזה פעמים, מענין בשר בהמה סי' ז מערערים, שאין החלב מנוקד כראוי.

הנה כפי שראיתי בעצמי, בשבוע זו, במעמד מנקרים מומהים, נחברר כי בעו"ה, שהנשר שקנו בשבועות אלו, מחנויות

המוחזקים להיוחר טובים ומהודרים, אינם מנוקרים כראוי, שנשאר עליהם חלב דאורייתא, וגם מחלק האחוריים הי' שם

עם החלב שלהם, בדברים שאינו תלוי במנהג או מחלוקת כלל ואסור מן התורה לכו"ע. על כן אבקש שלא לאכול כוס בשר

בהמה, כלל וכלל לא, עד שיחוקן הכל בשלימות בע"ה, עפ"י דתוה"ק.

ה' האל ילח אף ברומ אהל' זמ"ח זמ"ח
אל' גאל' זמ"ח זמ"ח

והנה מכתב זה שנפוצ בכל המקומות כפי שכאבר כאן

בקונטרס בעצמם ומ"מ בזה ג"כ הכניסו זיופים שונים.

(א) שהיה כאן עיריית כל שהוא מאלו עדים בזמן שכונת שראה בעצמו במעמד מנקרים וכו'.

(ב) הם עצמם מודים שרוב זה גדול ומפורסם והוא עצמו כותב שהוא עצמו ראה החלב ובודאי שאם כותב שראה יודע מה שראה ולא כפי שכונתים שהאמין לתומו, אלא שכונת שראה בעצמו.

(ג) הדברים מפורסמים שראו או הבשו הרבה מנקרים והרבה רבנים מפורסמים ויש מהמנקרים כמה וכמה שנהגו לנקר מנהגי אונגאריין והם הודיעו שלא ניקרו כהוגן ואז זה לא הזכירו כאן כלל אמתמה???

גם לא מצאו לנכון לפרסם מה שכתב הגאון המפורסם מוהר"ר משה שטרן אב"ד דברצין שליט"א, ודעת כ"ק אדמו"ר מוויזניץ שליט"א שכונתו כדלהלן.

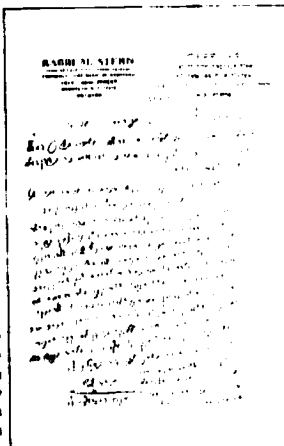
בעדויות

אל מעבד ידידי הרה"ג המפורסם... שליט"א

בתשובה מאדבה על שאלתו מה דרשתי בשבת חשבה העליל בענין נקד ברחקלין. כי זה אומר בה חזק אומר בה חזק העולם רחוק לדעת האמת.

בה דרשתי ברכים וכתתי יד. כאשר אכתוב כאן בבואר יותר שכל המוקד בנקד שדי נטו במדינתו ארץ רגו (שנתקן) עם הדואר רבנות האנשים הקדושים חזל זכ"ל. כיה וכתב עשה. וכל המהדר אור הראוי חזק כמורדו אור השכינה וזרין בדיקה אחריו. אולם שמעתי מפי כח אומדן מרחיק שליט"א שלאכתתי ולעצמי הנדל מצאנו ב"ד חזקת שלא עשו הניקור בהוגן ולעצמנו לביתו נשאר חזל חלב נפוח, או לאנשים שכן שומעין.

תוכן כל אור ואחר יחיד אור חזקו ששם קנה כשר עד עתה אם שם הניקור נעשה כדען חזק אינו יכול לנקר או נחזק לו שהמקד בנחש ששם קנה אין לו קבלת דרשן הדמנא בכתב מרב מוכח וממוקד מוסדה שיהיה לנקר בהוגן. לא יקנה ממצא חזק נסה חזק ש' שיתקן הכל עשויים כי בלא"ה בנפשו רואה.

ענין בעיה א' לס' נח חשמי' לפי מה ברחקלין חזק.

משה שטרן

אב"ד דברצין חזק

נ.ב. לפי מה ששמעתי ממגדלי אמת שלא רק ב"ד חזקת מצאנו חלב אלא הרבה יותר חזקת ומי הוא זה שלא תרגו בעטו.

חזק

וכן מבטלים את טענות המעוררים.

הנה נבדוק איזה מציאות של חלב מצאו ע"פ עדות המנקרים הבורים הנ"ל, הנה בהמכתב לכ"ק ארמו"ר שליט"א מיום ה' ברכה הם מונים י"ב מיני חלבים אשר מצאו מבשר של ט"ו חניות החרדים, ומסיים ראף כי מועטין יש לחלות כמנהגים (וגם כזה יש חילוקי דעות אם תלוי במנהג ואם מנהג אונגארן הי' (להחריא) אבל רובם אינם תלויים במנהג כלל ואסורים לכו"ע וכל מקום בעולם ויש מהן ראוריתא, וכמבואר בכל ספרי ניקור, כל מנקר בקי יורע מתוך הרשימה שהרכיב כן ושאיין לפלפל כזה עכ"ל.

וניחזי אנו ונראה אשר רובא רובא הן מותרין ע"פ הדין ואינם לא חלב ראוריתא ולא חלב דרבנן וגם יש שאינן אפי' תלויין במנהג, וחלבים אלו שמצאו מניחין אותם הקצבים לכתחלה, ורק מחמת חסרון ידיעה בהלכות חלב והמנהגי הניקור יכולין לכתוב ההיפך, וכדור שהטעהו המנקרים הבורים כנ"ל, וגם כמיעוטא רמיעוטא ראה להלן פרטי הדברים.

(א) חלב שהחת קרום היותרת, זה שומן היותרת המבואר ברמ"א סי"ב שהמנהג להקל בו כמו"ש בבנה"ג כפי' דברי הרמ"א, וכן מבואר כמעט בכל ספרי הניקור, וכן הועד לפני הכריז' כירושלים כמו"ש בהכידורים בפנים בהקובץ מעור הרכה פוסקים.

כראי להתבונן בזה ששינוי הסדר שמנה הגה"צ מקאשווי שבמכתבו כתב (וחילה ז"ל א) טריפה קלנער נמצא מחלק אחוריים עם חלב שעליו, עכ"ל, וכאן הפכו וסדר להביא הקל וחילה.

ביאור.

הנה ברמ"א כתוב ז"ל ליותרת הכבד יש מצויכין לנקר הקרום העליון שלצד הכבד משום חלב הקרב המונח עליו ויש מחמירין לנקר השומן שתחת הקרום ההוא רא"מ ור"ת, עכ"ל.

ומה שכתבו שהמנהג ברמ"א להקל אין כתוב כן ברמ"א ועיין במפרשים שם שהקשו מה שכתב הרמ"א יש מצויכין והלא לכוע הוא דאסור עי"ש, והדברים ברורים.... (וע"ע מה שכתבו בזה להלן)

סעיף ו'

המשן דבריהם.

(ב) חלב שעל השפאנדר, הוא המבואר ברמ"א ס"ז שמנהג בני אשכנז הי' להקל בו וכן הי' המנהג ברוב חפוצות ישראל, וכן הועד לפני הכד"צ בירושלים, וע' בהכרורים בהקובץ.

באור.

חלב שעל השפאנדר בפולין נהגו להחמיר בו וכן נוהגין בא"י ובאונגאריין במקומות שלא השתמשו בבשר שבין צלע ל"ב ל"ג לא השתמשו כלל בשפאנדר כפי שהסבירו המבקרים משח. ואין זה ממנהג הספרדים אלא שנהגו כן בכמה וכמה מקומות. (וראה בבירורים)

סעיף ז'

(ג) סחוסים של צלע ל"ב וי"א וכו', דבר שלא היה המנהג ליטלו בשום מקום בחו"ל. ואין לחומרא זו שום מקור ושום טעם, ע' בהכרורים.

באור.

מה שכותבים שהוא דבר שלא נהגו ליטלו בשום מקום בחו"ל ידוע הוא שבמדינות צ"כ נהגו ליטלו וכן נהגו ברוסיה ובעוד מקומות ועיין בגבעת פנחס שהביא את דברי הבית לצחק שכתב שנהגו להטיר ראשי העצמות משני קצות הכסלים (והוא ממריכות אונגאריין)

(ב) מה שכותבים כאן שאין שום טעם ושם מקור לחומרא זו הנה נצילין כאן מה שכתב הבית לצחק שצריך לחנוך ראשי העצמות משום שיונק מחלב של כסלים ואין הטעם לצלע ל"ג כפי שמנסים לכתוב להלן אלא רק בצלע ל"ב וי"א שהרי בצלע ל"ג כנה המהר"י סוראזינא ובעוד ספרד הניקור ואף בבית לצחק שהוא חלב ממש ולא משום שיונק בלבד כפי שכתב כאן.

(ג) עוד טעם הוא ממה שכתב הב"י שראשי החוטין נמצאין שם וע"כ נהגו לזרוק הראפליע לטריפה כמבואר שם בב"י משום מורי הר"י יחיאל עיני"ש. וחוטין הרללו נמצאים בראשי הצלעות.

(ד) ממה שכונב הרשב"א שנהגו לנקר חלב זה שתחת הראפלע והכוונה לחלב זה שעל ראשי הצלעות והתחוסים מפני שהם רכים בולעים מחלב זה ואפשר להאריך עוד בזה וע"ע מה שכ' בהירורים.

העיק' ח'

(ד) קרום הדק שהוא קרמי דכפלי, כמה מנקרים מניחים זה לכתחלה ואין מסירין רק הקרום העב העליון, כמבואר בטהרת אהרן ובכית יצחק ובשאר ספרי ניקור, וע' בהירורים להלן. בלאור.

מה שכונבים כאן שכמה מנקרים מניחין את זה לכתחילה. לא כתבו אילו מנקרים הם וכמנהג מי הם עושים שמנהג סטמאר כפי שגבו עידות בב"ד בירושלים לא היה כן.

וכאן מורים בפירוש שלא נהגו כפי מנהג כל שהוא.

והרי לך מה שכונבו כגב"ע בב"ד שבירושלים.

(ב) השומן שתחת הרויטפליש (ראפאלע) והשומן שעל הרויטפליש (ראפאלע) לא היו מסירין רק ב' הקרומין העב והדק שתחתיו. וכך אמרו בפנינו המנקרים ר' ארי' גרינוואלד ור' יהושע גולדברג וכן הפעסטער מנקר ר' געצל פינקלשטיין. - אלא שהפעסטער מנקר הנייל הוסיף לומר כי בפעסט הורידו גם הבשר הלבן (ווייס פלייש - קרום הלבן) שבשיפולי השפאנדע, - ורייל ווייס אמר לנו כי בסטמאר לא הורידו הבשר הלבן הזה. רייל ווייס: בגורליץ ה' מנקר שם ירו"ש הרב יצחק גארליצער ז"ל ששיבחו מאד כ"ק הגאון ה"צ הנאסעדער רב זצ"ל והוא ניקר כמו שאנו נהגנו לנקר בסטמאר, כמו שראיתי הרבה פעמים בעיני.

והרי כאן דברים ברורים שלא נהגו כפי שום מנהג שבעולם אף לא כפי המנהג שנהגו בטמאר ומאכלילים את הקהל חלב שלא ידעו אבותינו מעולם. העיק' ט'.

(ה) קרום הדק על הראפעלע וחלב שתחתיו, חלב זה הניחו ברוב תפוצות ישראל כמו שהביא גם המערער במכתבו (הנמצא תחת ידינו) לדבר המנקר מלאכי מס' מזון מן החי עמוד 139, ומעור שאר ספרים, והקרום הדק כבר נזכר לעיל, וע' בהירורים.

ביאור.

מה שכתבו כאן שחלב זה הניחו ברוב הפוצות ישראל הנה לא מצאנו שהביאו מקור זה ואדרבא בגבע"פ ובכ"ז יצחק שם כ' שנהגו להסיר הקרום עם הנגרור עמו דהיינו חלב הנגרר עם הקרום הנ"ל ומכאן בדבריו להדיא שצריך להסירו והוא חלב אסור וכאן מוידקין לכתחילה.

סעיף י'

כאן נעשו דברים נוראים... כפי שיראה הקורא לבדו.

סעיף י'

ו) קצה הצלע הי"ג. הכונה לסחוס הי"ג שבהרכה מקומות לא נטלוהו לכתחלה, כמו שהועד לפני הבר"צ בירושלים, וע' בהכרזים להלן, ואף נטילת הצלע הי"ג גופי' הוא רק חנומא בעלמא כמו"ש הש"ך בשם המ"ב. ובפרט גוף הצלע כלי החלב שעליו.

ביאור.

הנה מה שכתבו כאן כמו שהועד לפני הבד"ץ הרי לך העדות בפני הבד"ץ וראה בעיניך מה שהעידו שנים מהשלושה שנהגו להסידם בעירם.

ג) הסחוס (העצם הרך הלבן) הנשאר מצלע י"ג לא היו מוציאים בסטמאר, אבל הסחוסים שעומדים בשני צידי החזה לימין ולשמאל בסופן. חתכים.

ר"ג פינקלשטיין: כמעט אמנם היו מוציאים הווייס בינדל הזה של צלע הי"ג (עצם הרך הלבן). וגם הסחוסים שעומדים בסוף ראשי עצמות החזה (פ"י לימין ולשמאל) חתכו (כבסאטמאר).

ר"י גאלדבערגער: גם בדברצין היו מוציאים זאת.

גם מה שכתבו שנטילת צלע י"ג הוא חנומא בעלמא הנה הכוונה שם הוא הצלע אחר הניקור ולא כפי שכתבו כאן וכמו שסתרו עצם כאן מה שכתבו אח"כ ובפרט גוף הצלע בלא החלב והוא נפלא לומר שיותר לאכול החלב ובפרט לאכול כלי החלב ודו"ק.

סעיף י"א

(ז) בשר שבין צלע י"ב ליי"ג עם הצלע. הנה בזה רבחה המבוכה וכמעט כל הפוסקים מחזירים הבשר הזה. והעיד כס' בית יצחק (מהשו"ב מפעסט) שברוב מקומות המנהג להקל בכשר זה בלי ניקור. וכן נהגו ברוב מקומות בפולין ובאונגארן ע"פ הח"ס חיו"ד ס' ס"ה וכמו"ש בלבושי מרכי חיו"ד ס' ל' שכן מנהגינו וכן מבואר בהרבה ספרי שו"ת. ושקר כפי האומרים שברוב המקומות אפי' באונגארן נהגו להחמיר בזה, וע' בהידורות בפנים הקיבץ להלן מ"ש בזה.

בדאור.

הנה בגב"ע בב"ד הביאו כאן שצריך לבקר את הבשר לפי מנהג סטמאר וכדאי לציין שכאן לא הזכירו בב"ד שלפי מנהג פעסט וכן נהגו בפולין ובהרבה מקומות כפי שצינו במכתוב האונאחדות כפי שנביא להלן.

והרי לך הגב"ע בב"ד ז"ל.

הרי"ל ווייס: בשנת תרפ"ג-תשי"ג, הייתי מנקה בק"ק סטמאר אשר ברומניא גם בתקופת כהונתו של הקרן לדוד זצ"ל כמרא דאתרא, ובשנת תרצ"ד הגיע כ"ק אדמו"ר מסטמאר זי"ע מקראלע לכהן כמרא דאתרא שם בסטמאר, והי' אז הרבי ער אתנו כמה לילות לברר הניקור שם, הצעתי לרבה"ק שישתמשו מעתה רק ב"11 צלעות, — כמוכן אחרי ניקור הדרוש — ושל אשתמשו בכלל בצלע י"ב ובבשר שבין י"ב וי"ג, פי' שמצלע י"ב יהא נחשב ששייך לחלק הנקרא אחוריים, שלא נהגו במדינותינו להשתמש בחלק זה (פי' בחלק אחוריים) בכלל. — והשיב לי שיתיישב בזה, כלילה שאח"ז אמר מרן את החלטתו אחרי ישוב הדעת, שמכיון שהגאון רבי יהודא גרינוואלד זצ"ל (בעל זכרון יהודא) רבה של סטמאר לשעבר נהג כמנהג שוהגים כעת בסטמאר בסדרי הניקור, הוא הי' נכד כ"ק מרן החת"ס זי"ע ותלמיד הכת"ס זצ"ל, והחת"ס קבע כי כן ישתמשו עד צלע י"ג עם ניקור, ע"כ אינו רוצה לשנות כאן מכן. וצלע י"ב יחשב חלק הפנים וינקרוהו, וניקרו צלע הי"ב וגם הבשר שבין י"ב וי"ג ישאר וינקרום, והשתמשו בבשר זה אחרי הניקור המבואר בסמוך.

והנה בחת"ס מוזכר שאופן ניקורו הוא שמסירין השליים).
בנוגע למה שנקרא שליים — יסירו העור והשומן, פי' השליים מסירין עם החלב שתחתיו עד שנשאר רק הרויטפלייש. — הקרן לדוד ז"ל הי' בעצמו מבקר בפלייש באנק (באטליוס) שתחת השנחתו כי הי' לו ידיעה בניקור, ובראותו דבר שלא ניקרו כדורש הי' מעיר לתקן במקום שראה ששם צריך לתקן ולנקר היטב.

וכאן כוננו ששקר הוא כפי האומרים שברוב המקומות אפילו באונגארין נהגו להחמיר הנה אפילו מנהג סטמאר הוא ג"כ

להחמיר כשיטת החת"ס משום חלל הקרב. וראה בעיניך איך מתירין האסור.....

וכדאי הוא ג"כ לעיין לקמן מה שכתבו במכתב האותאחדות
לכד מה שאתה רואה מה שכתבו בגב"ע שכתבו שם לפרט רוב
המקומות שנהגו להחמיר (מכתב שנתפרסם אחר האסיפה בקיץ
תשמ"ב. סעיף י"ב.

(ח) קדום היותר מעט. הקרום הזה מחלק הפנימי נדחגץ שאין מסירין אותו כלל אם
הצר השני נשאר מחובר בצד הכבד דליכא למטעי כלל. כמו"ש בדר"ח סקעי' בשם בית
אברהם. וככל אופן אפי' לא נשאר צד השני מחובר אינו רק חומרא לכתחלה דלמא אתי
למטעי כמבואר בפוסקים.

רבינו

באור.

מה שכותבים כאן שאינו אלא חומרא לכתחילה הנה הרמ"א כתב
להדיא דהמנהג הוא להסיר דלמא אתי למיטעי עי"ש סימן ס"ד
סעיף י"ב ודלא דפי שכותבים שהוא חומרא לכתחילה אלא הוא
מנהג.

אך הנורא הוא... שכאן כתבו הנחה שהכוונה הוא לצד
הדליא ומדוע לא כונו שאפשר וברור שכוונת המעוררין הוא לצד
של היותר וראה מה שכתבו בגב"ע בב"ד.

וכאשר נחתך היותר הכבד הנ"ל שאו לא ניכר איזה צד הוא חיצון ואיזה פנימי, או הסירו את
שניהם (כרמ"א) דהיינו את הקרום מב' הצדדים

ובקרום העליון לכו"ע לית מאן דפליג שצריך להסירו וכאן
נזכר להם לפרש שהמדובר היפך המכוון במכתב הגה"צ מקאשוי.
והדברים מזעזעים לב כל ירא ה'.
סעיף י"ג.

(ט) קצת חלב הכליות על הבשר עב של הטרפש. הם קוראין להשמנונית שעל החלב
העב של חצר הכבד שהוא חלב הכליות. כמבואר במכתב המערער לרבו המנקר

חה עם הארצות גמורה, שלא נמצא בשום ספר מספרי ניקור רין ניקור בזה, וי"ל רין שומן היותרת שמוחר כנ"ל אות א', וחלב הכליות הוא רק לאחר הקרום, והמערער הנ"ל במכתבו שואל שאלת חם לרבו מלאכי, שאינו יורע בדיוק כמה השיעור שמחמירים שם אפי' על כ"ש, ואם כי היו הרכה מקומות שהסירו השומן הזה, הי' רק לחומרא בעלמא לא מדינא כלל.

ביאור.

כאן הפליאו לעשות!!!

- (א) לעשות מחלב הכליות שהוא חלב דאורייתא לחומרא בעלמא.
 (ב) לעשות מדבריו נכונים שכל היודע מעט בעניניו ניקור יודע ששם נמצא חלב הכליות ממש.
 (ג) מפני שלא מצאו בספרי ניקור כותבים שזו עם הארצות גמורה ומדוע לא עיינו בגב"ע בב"ד כפי שיבואר להלן....
 (ד) מודים שיש חלב הכליות אלא שהוא לאחר הקרום אתמהה...
 מבין יש שם קרום אפשר שיש להם בהמות מסגנון אחר מכל הבהמות שבעולם ואפשר שבבהמות שלהם אין כלל חלב.
 (ה) ומענין שלבסוף הוא נעשה שומן ואנו מדינא.

וכרי להפשיט העקמימות הנוראה הזאת.

- הנה ראה לק' מנהג סטמאר (שכידוע הוא המנהג המקיל ביותר)
 כפי שגבו עדות בכד"ץ.
 (ב) ולדבריהם אם אין נפ"מ בין היותרת העב ליותרת הדק א"כ מדוע חילקו בק"ק סטמאר בין היותרת העב לדק ובודאי מפני שהוא חלב הכליות וכפי שנבאר לקמן.

והרי לך הגב"ע בב"ד שבירושלים.

(ה) אופן ניקור טרפש הכבד כך הוא, הנה מבשר העבה של היותרת הכבד (בארה"ב גראבע טענדער כיין) הסירו לגמרי שלא ישר זכר של קרום משני הצדדים - וגם השומן שמתחתיו ניקרו עד שנישאר נקי מכל שמנונית שעיג הבשר האדום, אבל למטה את הבשר האדום שמכוסה

בקרום דהיינו החלק התחתון של יתרת הכבוד שהוא סמוך ומחובר לגב הבהמה (באבה"ב דינע טענדער ליון) הורידו רק את הקרום והנמשך עמו אבל השאירו את התתיכות הקטנות של השומן שעל הבשר, - ואמר - שלא היו מקפידים להסיר זה.

וכאן יש לך דברים ברורים להפליא.

והנה נראה לעין כל שכאן מבזים מנהגי אבותינו ואומרים שאין כאן שום ענין להסיר חלב זה בזמן שהוא חלב שאסור מדאורילתא וע"ז כותבים שאינו אלא חומרא ואינו מדלגא.

(ב) ומה שכותבים שלא נמצא בשום ספר הנה עיין בספר זבח שמואל שכתב שבסוף הרויט פלייש נשאר חלב הכליון ובספר רב טבחיא כתב שם ששהוא חלב גמור וכן כותב בניצני ניסן שיש שם חלב הכליות.

(ג) והאמת שאין צורך בספר לכך אלא לגשת לבית המטבחים ולראות איך שנוגע ממש בחלב הכליות. סעיף י"ד.

(י) חוטי דכפלי מקצת מן החוט, מסתמא ה"י חלק הכלוע בבשר, המבואר ברמ"א ס"ד ס"ג שיש מקילין בזה ושטוב להחמיר, והיו מקומות שנהגו להקל בזה לכתחלה.

מה שכתבו כאן מסתמא היה כלוע הנה מדוע לא הלכו לראות וכותבים סברות בטן ומדוע לא שאלו למי שכן ראה שהרי ראו את הבשר כמה עשירות או מאו, אנשים חשובים ומנקרים מפורסמים.

(ב) ומה שכותבים שמסתמא היה כלוע בבשר הנה בשו"ע ס"ד סעיף י"ג כ' ז"ל וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות ואונן ראשי הפיצולין מצולין בחצי בהמה של פנים ואי שלפי להו חמילי משתלפי ואי לא בעי לחיטוטי בתרייהו ע"כ וכ"כ הרמ"א והוסיף שיש מקילין במקום דבליעי בבשר.

וכעת נראה מנהג מטמא כפי שגבו עדות בה"ד שבירושלים.

וא"כ לפי איזה מנהג נוהגין כאן.

(ז) חוט דכפלא - שאנו הוראים עוקץ - היינו מוציאים בצלעות י"א, י"ב, וחיטו שם החוטים במשך כל איור הצלעות בצלע י"א י"ב

סעף ט"ו.

(יא) קרום העב שעל הכסלים. אם כונתו לקרום העב התחתון שע"ג חלב השפונר, זה מותר מדינא וכן נהגו לכתחלה להניחו כמבואר בספר הניקור, וע' בהבירורים להלן, ואם הכונה לקרום העליון זה צריכין לדע אם אמת הרבר שלא נחבר בגב"ע כדינו כנ"ל, ואף אם אמת הרבר זה אולי רק מצאוהו במקולץ שאין להם הכשר או של קלים וריקים, ובכל אופן איסור קרום זה הוא רק מדרבנן, כמבואר בפוסקים, ובדרכן מלמדן ומהירץ אותו כמבואר בשו"ע, ואין אוסרין לאכול הבשר.

בילאור.

מה שכותבים כאן שהקרום העב התחתון מותר מדינא וכן נהגו לכתחילה להניחו כו'.

הנה בגב"ע בב"ד לכותבים מפורש שהמנקר שכפעסט העיד שלא כן ז"ל..

אלא שהפעסטער מנקר הני"ל הוסיף

לומר כי בפעסט הורידו גם הבשר הלבן (ווייס פלייש - קרום הלבן) ששיפולי השפאנדע, -

ור"ל ווייס אמר לנו כי בסטמאר לא הורידו הבשר הלבן הזה.

(ב) מה שכותבים בהמשך הדברים שצריכים לדע אם אמת הדבר הנה דבר זה ברור שלא הילצה השגחה שאילו הילצה השגחה מדוע צריכין לדע הא אפשר לשאול מיד ולבוד ואין אפשר שבמקום שאין השגחה שיהא ניקור כהוגן והיעלה על הדענו להכנס ולקבולו מקצב שאין לו השגחה ולאכול בלי שום בדיקה.

(ג) ומה שכותבים שצריכים גב"ע בב"ד ומרעזשים מכל מקום לא הילצה גבילת עדות הנה לא הטירו אף קצב ממקומו אלא שאמרו שעד שלא נהא השגחה כדבעי למיעבד אטור לאכול וראה מה שכותב בספר הק' ויואל משה בענין השגחה על קצבים.

סעף ט"ז.

(כ) טריפה קאלנער נמצא מחלק האחוריים עם חלב שעליו, כזה טוענים הקצבים והמנקרים שחלק זה אינו בא בכלל להמקלץ, ואי אפשר לפי המציאות שימצא בשר זה

בכלל (שחותכים הבשר בבית השחיטה עם מאשין גדול לרחבו, וחלק זה הוא בהחלט לחלק האחוריים), והמנקרים אומרים שבשר הראפעלע של חלק פנים יכולין למושכו ונראה כאילו הוא מחלק אחוריים עם חלב שעליו, וטעו בזה לחשוב שהוא חלק מהטריפה קאלנער, ובדאי א"א לפסול שום קצב בדבר כזה שלא בפניו, שאפשר שה' לו מה להשיב ע"ד המלעיים.

ביאור.

ראשית נציין שהגה"צ מקאשוי הביאו בראשית דבריו וכאן הביאו את זה לאחרונה והוא רבו' פלא מדוע לא הביאו הדברים בסדרן ומה ראו לעקם הדברים.

(ב) מה שכותבים שהגוי חותך באופן כזה שאין במציאות שיכנס לחנות הנה הגה"צ מסטמאר באסיפה של האתאחדות בקיץ הושמ"ג אמר שיתכן שבגלל שהגוי חותך ע"כ נכנס לחנות שהרי אינו יודע להקפיד.

(ג) ומה שממציאים כל מיני השערות שאפשר למשוך חלק זה אמנם לא ראינו שמי שיקח חלק קטן של בהמה ויעשה ממנה בהמה שלמה וימנו כן מי שלקח חלק קטן של הטריפה קלנער ויעשה אונו כמעט לכל הטריפה קלנער.

(ד) מה שאינם רוצים לפסול קצבים הנה אף אחד לא פסלם אלא שהטענות הם שאי אפשר לטמון על קצב לכד ללא משגיח אפילו אם היו יודעים לנקד וק"ו אם אנם יודעים לנקד אין פוסלים אותם אלא אי אפשר להכשיר קצב שאינו יודע שמה שניך לפוטלם ח"ו אלא שאין לאכול כלל בשר שאינו מנוקד והיא נפ"מ רבתי...

עכ"פ נתכרר להדיא שמתוך הרשימה הלזו הרי לפי מנהג ק"ק סטמאר נאסרו באכילה שמונה מהי"ב חלבים שנכתבו. ואלו הן. מה שכתבו בסעיף ד'. ובסעיף ה'. בסעיף ז'. ובסעיף ח'. בסעיף ט'. ובסעיף י'. בסעיף י"א. ובסעיף י"ב.

והנה החמור מכל הוא לא שמכחישים הדברים אלא שמסלפים הדברים ובמקצו מודים שלא עשו כהוגן ומ"מ במקום לתקן כפי

המנהג הררי הם מטלפים הדברי ומשקרים במצח בחושה וה' ירחם למצב שזה... ולפי מנהג פעסט כפי שגבו עדות בב"ד שבירושלים הררי שגם

טעיה ו'. נעשה שלא כהלכה ולפי מנהג פולין כפי שמכילאט בהרבה מקומות בקונטרס הנה גם טעיה א'. וטעיה ב'. נעשה שלא כהוגן.

ולפי מנהג מדינות צכי וחלק ממדינות רוסיא ויש חלק ממדינות אונגאריין הררי שגם טעיה ג' נעשה שלא כהוגן ולפי נמצא שכל ה"ב דברים נעשו שלא כהוגן אף לדברי אנשי הקונטרס המנסים לסלפם.

והררי להקורא הישר המחפש לדעת האמת רואה מכאן את הביזו הנורא הנעשה למעוררין וכמה שביזו את יראי ה' בדברים שהם עצמם אינם מכחישים אותן אלא מנסים לסלפם.

בוא וראה עד כמה העבירו עלינו את הדין. כי אף אם לו יהיכנא להו שמצאו איזה חששות באיזה חנויות (מה שכבר נחבאר שאינם כלום) הלא אף לפי דבריהם לא מצאו בכל ה"ט"ו החנויות חלבים האסורים מדינא. כי בעצמם כתבו שכמה מאותן י"ב מיני חלבים הם חלויים במנהג. וא"כ באיזה כח יצאו להוציא לעז על כל המקולין. ולהוציא מחזקת כשרות את כל המנקרים שברובם הם יראים ושלמים חסידים ואנשי מעשה. כי מה לו למנקר אחד עם חבריו. וכי אם מצא איזה חשש באיזה חנות. אשמים בזה כל המנקרים באה"ב. האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף. ובפרט לפי"מ שנתברר שרובם ככולם של החלבים מותרים לכתחלה מדינא. ואין שום ספק אשר ע"פ התורה אין שום מקום ללעז כזה. ועי' בשכנ"י ח"ב חיד"ק סי' נ"ח שכתב דאף שבשכ"כ צריכין זהירות יתירה. ונכחי כמה מכשולים. מ"מ לאסור דרך כלל הבשר של בני המדינה והכפרים זה ודאי אינה גדולה דוא והארץ בזה יעשי"ה.

כאן מודיעים במשהו לדברי המעוררין וכותבים כי מה לו למנקר אחד עם חבריו ולא הזכירו שכאן הקצבים הם המנקרים ואין כלל משגיחין ואין כאן כל איסור על המנקרים אלא על הבשר שאסור לאכול בלא השגחה ומי מינה הקצב למנקר ומניין לו לדעת איך לעשות וע"כ אין כאן כל הוצאת מחזקת כשרות אלא שכדי לקבל תואר מנקר צריך ללמוד וכאן לא היה מל שילמד. והדברים ברורים כשמש בצהרים.

ועיין בכל המכתבים שהבאנו לעיל. ובהודאת הכותבים כאן.

מתחלה העמידו בקונטרס ההוא ליסוד מוסר שכאן בארה"כ חותכים בזדון את הבהמה בבית המטבחיים עד לאחר הטיבור, וע"ז מרעישים שכל הפוסקים כוחבים שזה בכלל חלק אחוריים, והמנקרים אין להם קבלה על חלק אחוריים ואינם בקיאים בזה ומכשילים בחלב גמור, גם נהגו כמדינתנו באירופא שאין אוכלין חלק אחוריים כלל. והנה כל הענין בשקר יסודו, ראשית שברוך כלל חוחכין את הבהמה בבית המטבחיים לפני הטבור, רק שיוכל להזרמן לפרקים שהגוי החוחך הבהמה ע"י שהכשר חס נמשך קצת מן אחרי הטיבור לפניו, ואף אם נחתך אחר הטיבור בדרך כלל הקצבים חוחכין אותו החלק ומשליכין אותו, ואף אם יזרמן קצב שלא נזהר בזה אין בכך כלום. כי מעיקר הדין כשר זה שייך לחלק הפנים ואין שם שום שינוי מניקור חלק הפנים.

ביאור

לעיל הבאנו דבריהם שכ' שכל הקצבים אומרים שאי אפשר כלל שיכנס חלק זה וכאן מודים אלא שהגדילו לעשות במה שאומרים ששייך לחלק הפנים ואין שום שינוי בזמן שצריך לנקרו וכאן כתבו שאין מנקרים כלל לכתחילה אלא אדרבא מכאן ראי' גדולה שצריך לנקר ממהשכ' הסמ"ע והדברי מל' וכ"ה בחת"ס כו' כפי שנביא מיד דבריהם ומשמע מכאן לכל הפוסקים הנ"ל שצריך ניקור גם בחלק הפנים וכאן רוצים להתיר בלי ניקור גם חלק אחורי.

ו ז"ל מה שהביאו דברי הפוסקים הנ"ל. וכל הדבר נובע מתקנת הסמ"ע לחתוך קודם הטיבור והוא לגרר וסייג, וכשו"ת דברי מלכיאלי ס"י ל"ו כתב שלא נתקבלה תקנה זו כמדינותינו, וכן מבואר גם משו"ת ח"ס חיו"ד ס"י ס"ח שחתכו עד אחרי הטיבור, וכ"כ בדרוכי תשובה ס"י ס"ד סקמ"ז שכן נהגין בק"ק מונקאטש ע"ש.

„קטעי“ מהכרוז של התאחדה"ר דארה"ב וקנדה

מודעה

באסיפה שהתקיימה ביום שנכפל בו כי טוב לסדר בראשיות כ"ה להודש תשרי שנת תשס"ג לפ"ק, בלשכתנו ואשר בה השתתפו כמה עשרות מהכורינו הרבנים הנאונים שליט"א ובראשם הנאונים הצדיקים שליט"א חברי הנשיאות על דבר העקרונות שנפוצו כי התקולין (גם אותן שהם בהשגחה רבנים מובהקים) מוכרין בשר שאינו מנוקד ויכולין להכשל ח"ו באיסור חלב, הקטור, אחרי טיבא וסתן וזיון אדוק, הנהלנו לפרסם בחלוקין

כאן פירסמו רק קטע ממה שפורסם בשם רבני האתאחדות כע' דער איד פרשת בראשית תשמ"ג ואנו נביא כאן חלק הב'. ז"ל שם.

ג) מכיון שישנם שינויים בין מקולין אחד לתבירו על סדר הניקור כאשר נתברר באסיפות שהתקיימו בהתאחה"ר עוד בקיץ שנת התשמ"ב נבחר עתה ועד של רבנים שהוליסו כהתיעצות והסכמת חברינו הרה"ג שליט"א לקבוע סדר כללי על ניקור והור"ה אחת יהיה להם.

ד) משגיחים אשר יתמחו בהלכות ומלאכת הניקור יפקחו אצל כל המקולין ובמיוחד אותן שאין להם השגחה מרבנים לראות אם עושים מלאכתם לפי הוראות שינתנו להם.

ה) המנקרים שישתלמו בסדר הניקור אשר יונהג ע"י ויעמדו לבחינה ונסיון יקבלו תעודה על זה.

ו) אלו המקולין אשר יצייתו לדכרינו ויהיו סרים למשמעתינו יפורסם שמותם שיכולין לסמוך עליהם

שלח' תשרי שנת תשמ"ג לפ"ק.

התאחדות הרבנים דאר"כ וקנא

פניה"ק ירושלים ת"ו, אור ליום ג' לחודש מרחשון שנת תשמ"ג
גביית העדות שהתקיימה באור ליום הוכפל בו כי טוב
כ"ג מרחשון תשמ"ג

הגבית עידות של כ"ד הבאנו לעיל כתוך מה שכתבנו לכאר י"ב החלבים והוכחנו שרוב החלבים אסורים לכו"ע כפי שכ' הרב הג' הנ"ל במכתכו.

וא"כ מה שכתבו הבד"ץ על המערערים על המנהג הוא על
מה שהפכו הנ"ל את המנהג של ק"ק סטמאר והקילו בו, מחוץ
י"ב חלבים שנמנו לעיל נגד המנהג הקל ביותר של סטמאר

והכל היה למראה עיני הביד"ץ בפועל ובאופן מוחשי בחלקי הבהמה מחלק הפנים עד שלא
נשאר כל ספק שהניקור באטלזים החרדיים בארה"ב הוא כפי שנהגו במקומותיהם תחת
הנהגת גדולי ישראל הגאון שרפי קדוש נבג"מ זי"ע במקומותיהם, וחלילה להוציא לעז ח"ו
על ניקור זה, וכבר כתבנו באזהרתנו שחתמנו עליו בכ"ד מרחשון תשמ"ג חומר העון והאחריות
של המערערים על זה רח"ל, והשומעים לדברינו יתברכו ויושעו, ונזכה לראות במהרה בבנין
בית מקדשינו ותפארתנו ונאכל שם מן הזבחים, בביאת גאון צב"א, המצמים לישועת כלל
ישראל, הביד"ץ דמעה"ק ת"ו,

נאם יצחק יעקב ווייס רב ואב"ד פעהקת"ו

נאם משה ארי' פריינד, ראב"ד מה עה"ק ת"ו נאם ישראל משה בלאאמור הגה"ק מהר"צ
זצוק"ל דושינסקי

נאם ישראל יעקב מישר נאם בנימין ראבינאוויטץ נאם אברהם דוד הורוויץ

וכן כבר פירסמו הבד"ץ מכתב זה.

BETH DIN ZEDEM
OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY
JERUSALEM, P.O.B. 6000

ב"ד
בית דין צדק לכל מקלות המשפחה
ע"י הנהגת הרבית פריינד
פני העד לקבלת המשפחה
משרד ירושלים תשמ"ג
ג. ד. 6000

אזהרה בענין ניקור

נהוג ומקובל בכל תפוצות ישראל למנות שוחטים ובודקים
מומחים ויראי ד' מרבים שיש בידם כתב קבלה מחכם הראוי לסמוך
עליו. ולעומת זה רבה ההזנחה בענין ניקור שכל מנקר מלמד ומורה
למי שרוצה ובי"ן קצר ממלא את ידו לעסוק במלאכת הניקור ללא
שום תעודה וקבלה ובאמת ערביך ערבא צריך, ועי"ז רבא המכשלה
להאכיל ח"ו בחלב דם איסורי כרת ר"ל, ומה שאומרים לסמוך ע"ד
הרמ"א ביו"ד סי' ס"ד ס"ז דבחיצי הבהמה של פנים אין בהם
מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים וכו' — ד"ז גופא
צריך לימוד ובקיאות דאלי"כ בקל יכשלו באיסור חלב, ובהכבד יש
חלב, בהטחול, וחוטי דם בהלשון.

עוד יש לדעת מדי הנוב"ת יו"ד סי' ל"א עד כמה אפשר להניח בהצלעות לחלק הפנים, וכפי שסיכם בשו"ת בית שלמה ח"א יו"ד סי' ק"ז המנהג בכל תפוצות ישראל בגלילותינו לחתוך לחלק הפנים סמוך ממש לצלע שנים עשר והבשר שאחר צלע י"ב מניחים לחלק אחוריים ואין מועיל רק ניקור ממנקר הבקי לנקר חלק אחוריים וא"א לבאר כל פרטי הענינים כמבואר ברמ"א שם.

אך זאת דעתנו שאין כדאי לחפש קולות במקום שיש מחמירין באיזהו חלק כי בלא"ה יש שפע בשר בהבהמה,

ואשר ע"כ באנו להזהיר שכל הבא למלאות ידו במלאכת הניקור יהיה זה דוקא אצל מנקר מומחה ויד"ש מפורסם ואחרי שהלז יתן לו הדעה ואישור שלימדו עלה יפה ובקי וזרזו במלאכתו יופיע בפני בי"ד או חכם המקובל להורות הוראה להבחינו ואז יקבל ממנו כתב קבלה לסומכו למשרת מנקר.

פניה"ק ירושלים בחדש מנחם אב תשמ"א לפ"ק.

יצחק יעקב ווייס רב ואב"ד פעהקת"ו

נאם משה ארי' פריינד ראב"ד פהע"ק ת"ו

נאם ישראל יעקב פישר נאם בנימין ראבינאוויטש

נאם אברהם דוד הורוויץ

נאם ישראל משה בלאאמו"ר הגה"ק מהר"צ צוק"ל דושינסקי

והאמת שלו רצינו ללקט כל הנכתב בזה לא היה בידינו לסיים ספר זה וע"כ נסלנו מעט מן המעט להבהיר לכל מח' האמת את גודל העוול הנעשה להורתינו הקדושה לבזות בא' נורא זה למען כסות אמת ולהוציא לאור שקר נורא.

וע"כ אנו מזהירים בכל לשון של הזהרה שאין רשות לפרסם דברים הללו למי שרוצה להשתמש בזה לכל אופן של מחלוקת. אלא אך ורק למען הרבות אמת וכבוד שמים.

המסדרים אשר למען כבוד תורה מדברים

משה זאב זאנער
פרי תמרים
סימן רמב

סעיף א' כירור בעניני מנהגי הניקור

ארץ רעשה והתגעשה וימוטו מוסדי ארץ על אש המחלוקת אשר ללדב יצאת.
ע"ד אשר נחלקו מנהגי הקהילות זה נהג ככה וזה נהג ככה. באמור מנקרי ארץ
למנקרי חו"ל אפרם אפר מקלה אשר מקלו יציד לו ומרקם מרק פיעולים. כי אתם
נכשלים בחלב הכסלים האוריותא ודרכנן ומנהגא. ילעומתם ברוך יאמרו מנקרי
חו"ל מנהג אבותינו בירינו ומינו לא נווע וכן קבלנו מרבותינו שקטנם עבה
ממחנכם, וינועו אמות הסיפים מקול הרעש הבא ממחנותיהם וחבקע הארץ לקולם.
ויש צועקים לעומתם בעוקבתא דמישיחא חוצפה יסגי יתמא עביר רבך הכי והלוא
כבר כתב הרמב"ם (פ"י שמו"י) שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה
ובחס ראוי להתלות ואם נהגו כך לפני רבותינו אטו נכשלו רבותינו באיסור. ח"ו
לומר כן. בא וראה מ"ש הפלתי (סו"ס ס"ד) ע"ד החלב ריש מעיא כאמתא שעוררו
בזמנו גדולי ההוראה לאסור חלב רטבחא, וכתב, באמת דע המעשה להוציא לעז על
אבותינו שנהגו כך שאכלו חלב גמור וכי כך המדה כל רבותינו נוז טרחו ויגעו
ליישב מנהג אבותינו לכל יהי כס פיקפוק וזה טרח ועמל ויגע כסברות רעות לומר
אבותינו חטאו מי יתן ושתק והי' לו לחכמה עכ"ל. וכיון שראינו שכמה מנקרים
וקנים ששימשו בקהילות שונות בחו"ל באופן שא"א לומר בשום פנים שאחר למד
הטעות מחבירו וכמה מגדולי הדורות הקודמים אכלו מניקור זה, ולפיכך לקמן
רפי"ג נהביר שגם לפני רבה"ק זי"ע ניקרו כן הא"ך ויהיכו להוציא לעז ע"ז, וקול
הרעש הולך וחזק קלא דלא פסיק אי משום דאריכים אפיקו לקלא אי משום ישראל
קדושים המה והם מתרחקים מצ"ט שערי היתר שלא לבוא לשער אחד של איסור.
ונתחו אנן מה שעלתה מצודתי בנידון זה בס"ד.

מה שפעמיד את לענות המעוררים כאילו ח"ו כיונו לפגוע
במנהגי הניקור הנהגים שקדמות דנא בחו"ל הוא כילוף!!
ועיין בפרי תמרים בדרך ל"ג לענות המעוררים ועי' לק' .
סעיף ב'

ועכשיו נדון על גוף הענין. הנה בכמה דברים נחלקו תושבי ירושלים עם
תושבי חו"ל. א) אורות הקרום הדק שעל הויפלע והשומן שמתחתיו (ובאר הענין
לפי"מ שקורין אותם כאן בירישתיו שלמעלה בצידו הצלעית מיטת הצדדים יורד
קרום דק היורד על כל הפסלים ויש שם שלשה שכבות כשר מה שפנים למעלה
נקרא ריפאלע ושכבה זו אינה הולכת עד סוף הצדדים למטה ממנו הוא נקרא
שפאנרע ושכבה הג' הוא כשר החצוני, ותחת הריפאלע כסופו יש שם גיד המפסיק

והרי לך מפורש שלא כדבריו ושלא כנהוג בחו"ל כהיום.
 (ג) שומן של הראפלע כותב בעצמו שכן נהגו בכמה מקומות
 בחו"ל. ועכשיו מחירין לכתחילה??
 גם מה שכותב של זדוק את הראפלע העידו כולם שזה מנהג
 כדאי לדעת מי הם המעידים? שהרי המקור הוא בב"י ועי'
 בפ"ת דף פ"ב בסוף העמוד הרבא שם.
 ועל זה שאין מנקרים הקרום הדק שהובא בגב"ע הנ"ל בב"ד
 וכן השומן שתחתיו להרבה מנהגים בחו"ל כפי שכותב כאן
 הוא עצמו וזו היא סענה ד' וה' כפי שהביאו בפ"ת ז"ל?

(ד) קרום הדק שהוא קרמי וכפלי כמה מנקרים מניחים זה לכתחילה ואין מסיירין רק
 הקרום העב העליון. כמבואר בטהרת אהרן וכבית יצחק ובשאר ספרי ניקיון ועי'
 במכירתם להלן.

(ה) קרום הדק על הראפלע וחלב שתחתיו. חלב זה הניחו כרוב תפוצות ישראל כמו
 שהביא גם המערער במכתבו

והרי כאן דברים ברורים מאוד שכן נהגו מאז ומקדם
 והנ"ל מחירים ללא כל יסוד של מנהג!!!

סעיף ג'

(ב) על אידות הבשר שבין צלע י"ב שכמה קהילות אין אוכלים
 אותו ובירושלים מנקרים אותו מכל השומן שעליו ובחו"ל אין מסיירים רק הקרום
 הדק שעליו מלמעלה עם קצה שומן והמנקר הנ"ל קרא אותו שלישים שבח"ס (סו'
 ס"ח) והעיד המנקר הנ"ל, וכן שמעתי מפי אדמו"ר שלישיא כי מרן ז"צ בהיותו
 בארטישווא וברקאלי נהגו להסיר הבשר הזה לחלק האחרונים ובבואו לסאטמאר
 שאל המנקר הנ"ל אם יסיר הבשר הזה. והשיב לו מרן ז"צ אחרי כמה ימים שבין
 ש"הג"י גרינוואלד וצ"ל הנהיג בעיד מנהג הנקרא עפ"י הח"ס אינו רוצה לשנות
 המנהג.

וראה איך הביאו בפ"ת סענת המעוררין ואיך שמתרצים את
 זה. וז"ל. (בדף ל"ג סעיף ז')

יוצא שם קרום עם התחתון יש חלב ובשר אדום. ופה בירושלמי ודקים כל הבשר האדום. משום שקשה לנקרו משני צדדיו וע"ז אין אנו דנים כי גם כאן לא נתפשט המנהג בכל מקום והעידו כולם שאינו רק מנהג אבל מ"מ בכל המקומות בארץ ובכמ"ק בחור"ל מנקרים הבשר האדום מהשומן שעליו ויש שמנקרים משני הצדדים. עוד יש פלוגתא מנהגים שזה ברור שבכל המקומות מסירים הקרום הדק (ויש קדים אותו קרום העב) החופה בכל הכסלים רק תחת הקרום הדק הזה נשאר כמו קרום על הריפאלע ובכמה שמה יש עליו שומן וע"ז צועקים מנקרים אר"י שהוא חלב איסור ומנקרין חור"ל אינם נוהגים ברובם להסיר אלא הקרום הדק מלמעלה ונתברר גם לפני שבעודו חס אם מסירין הקרום הזה מעל החזה יורד גם הקרום הדק הזה יחד עם הקרום והוא קרום אחד ממש דק כשמסירין מלמטה או כשמסירין כשהוא קר (לפעמים) נשאר הכעין קרום הזה.

והנה ביום ב' וירא ניקר המנקר המפורסם הר"ר יוסף לייב ווייס נ"י שהיו ראש המנקרים כסאטמאר כימי מרן זי"ע ועוד כמה שנים לפני הרבנים הקודמים לפני הרה"צ הראב"ד שליט"א, ונתברר בכירור גמור שגם לפני רבה"ק זי"ע לא ניקרו רק הקרום הדק מלמעלה ולא יותר.

בטע"ף זה מבאר ג' דברים א) קרום העב (דק) העליון ב) קרום הדק שעל הריפאלע ג) שומן שעל הראפאלע.

והנה! א) קרום העב כותב הנ"ל זה ברור שבכל המקומות מסירים. וראה טענות המעוררים כפי שמובא בפ"ת דף ל"ד בטע"ף י"א וז"ל. (ועי' היטב איך מנסים לת' האיסור) יא) קרום העב שעל הכסלים. אם כונתו לקרום העב התחתון שע"ג חלב השפונד, זה מותר מדינא וכן נהגו לכתחלה להניחו כמבואר בספרי הניקור, ועי' בהבידודים להלן, ואם הבונה לקרום העליון זה צריכין לידע אם אמת הדבר שלא נתברר בגב"ע בדינו כנ"ל, ואף אם אמת הדבר זה אולי דק מצאוהו במקולץ שאין להם הכשר או של קלים ודיקים. ובכל אופן איסור קרום זה הוא רק מדרבנן. כמבואר בפוסקים, ובדברנו מלמדן ומוזהירין אותו כמבואר בשו"ע, ואין אוסרין לאכול הבשר.

ב) קרום הדק שעל הראפאלע. כאן מודה שמנקרין חור"ל אינם נוהגין ברובם את הקרום הנ"ל. וממשיך שבב"ד ניער הר"י. ל. ווייס רק הקרום העליון שהוא קרום העב (דק) אבל הקרום דק השאיר כמו שנוהגין רוב מנקרים בחו"ל. וראה! מה שכ' בגב"ע בב"ד וז"ל.

וכדאי לעי' בגביה עדות(עי' פי"ד ז' מ"ד)שאף במנהג של
 ק"ק סטמאר שהוא המנהג הקל ביותר ג"כ נהגו לנ"ק הבשר
 שבין צלע י"ב ליי"ג כמנהג החת"ס משום חלב הקרב עיי"ש
 וזה ברור כפי שהעיד מרן שכן נהגו בק"ק אורשיווא וכן
 בקראלי וכן הובא בפ"ת המנהג דק"ק פעסט וכן הובא-לע'
 מה שכ' רבני האתאחדות המקומות הרבים שלא השתמשו בבשר
 זה.
 סעיף ד'

מה שכותב כאן שבחו"ל אין נוהגין להסיר את אצבע הסריפה
הוא שלא כמו שכתב הוא עצמו להביא מסרן המנהג של ק"ק
אורשיווא וכו' ששם המנהג היה לפי שיטה הנו"ב וכן הוא
המנהג דק"ק פעסט ובעור מקומות שלא השתמשו בבשר מפני
הסעם של הנו"ב שכ' שיש שם חלב ודבר פשוט הוא.

סעיף ה'

מפני שהכותב האריך בביאור חלב הכסלים וכהמבואר שאין זה נובע כלל לעניינינו שהרי אנו עוסקין בסענות שלא נהגו כמנהג כל שהוא וע"כ נחשכב בעיקר על היוצא מדבריו בדף ס"ה כתב ז"ל.

והיוצא מכיון שמה שנתנו להחזיר קרית העם וחלם שיהיו קרית העם
ששם הייפאלט הוא בזה על ארץ פו וארץ שים צריך לשנות מהמנהג לשנות.

הנה מה שמתיר כאן הקרום העב והקרום הדק שעל הראפלע
עי' בגב"ע בב"ד מה שכ' בזה ז"ל.

— אלא שהפעטער מנקר הנ"ל הוסיף
לומר כי כפעסט הורידו גם הבשר הלבן (ווייס פלייש — קרום הלבן) שבשיפולי השפאנדרע, —

והקרום הדק עיין לעיל מה שהבאנו.

ולפי"ז כדאי לדעת ממה כיון שאין לשנות שהרי המנהג כאן
מפורש לא כן.

סעיף ז'

והיוצא מכ"ז שדין בשר שבין צלע י"ב ליו"ג הוא חומרא על חומרא וגם
ניקור השליים שעליו אינו חלב גמור והקצבים נאמנים עליו גם בלי משגיח כלל
נח"ו להוציא לעז ע"ז ומ"מ זה תלוי במנהגי הקהילות והכל לפי המקום בזה.

כאן הגדיל לעשות ועי' לעיל סעיף ג' מ"ש ובשר שבין צלע
י"ב ליו"ג בכל המקומות ניקרוהו כמבואר בגב"ע וכאן עושה
מזה חומרא על חומרא. בזמן שמפורש בנו"ב שהוא חלב גמור
דברוב קהילות לא רצו להשמש בזה כלל מסעם זה.

ועל ניקור השליים כותב שאינו חלב גמור מנין לו שהרי
מפורש שיש לו דין חלב גמור עי' ביותרת הכבוד שנתכשלה
ועי' לק' עוד בזה ובפרט שלכל המנהגים החמירו ולא נמצא
אף אחד המקיל בזה וכמו שהובא לעיל.

וכאן ביטל גם את הצורך בהשגחה כלל שהיה נהוג בכל קהי'
ישראל וכדאי לציין שהרי י.ל. ווייס היה משגיח לדבריו
והוא היה ממנה על המנקרים ולא כמו שכותב הנ"ל שהקצב
לכדו נאמן הוא. ואין כל צורך להאריך בחומרת הדבר

סעיף ח'

אודות אצבע הטריפה (וכן שורש צלע ה"כ) הנה לא ראיתי להאריך בזה
שכבר קדמוני בזה הדברים נכונים וראינו חריטא כלל וכלל.

מה שכותב כאן אודות אצבע המריפה וכן אודות שורש צלע י"ב שאינו מדינא כלל כבר ביארנו שאלו הם דברי הנו"ב שבי' שהוא חלב גמור והוא חלב המתנים כהמבואר בגבעת פ' ולמותר להאריך בזה. שהרי כל המקומות שנהגו להתווכח בין צלע י"א לי"ב ורבים הם למאוד הרי משום טעם זה וכן ידוע הוא שהוא שיטת הרי"ף כפי שהובא בב"י.

סעיף ט'

מה שמאריך אח"כ בפסיפוטרי מלין אודות תושבי א"י וכמ"כ מה שדוצה להוציא לעז על אבותינו שכאילו אכלו חלב זה שדוצה להתיר כאן הרי שכ"ז אינו נוגע לעניינינו כלל וכי הוכח מעט כאן וראה להל'.

שלמה יודא הירש

פרי תמרים

בענין ניקור של חלק הפנים סימן רמג

אודות מה שכותב ש.י. הירש הנה למעשה אינו כותב כמעט כל חידוש במה שנוגע לעניינינו שהרי כבר הביאו אתי"ב דברים בפ"ת בדף ל"ג וע"ז הדברים שנאמרו ונתעוררו ולא חילוק המנהגים כמו שמבאר כאן הבדל המנהגים שבין חו"ל ק"ק סטמאר מפי הרי"ל ווייס לבין מנהג א"י.

והגם שיש לנו כאן כמה וכמה הערות גדולות מ"מ מפני שאין זה נוגע לעניינינו לא מצאנו לנכון להאריך כאן. אלא מ"מ הבאנו את היוצא מדבריו וז"ל. דף ק"א בפ"ת

יח' היוצא לנו מזה הוא דלענין הפשר שכן צלע י"ב לוי' היא הרבה מקומות בארצות אשכנז שהחמירו בה אכל חלב גדולי הפוסקים כתבו דאין בו שום חשש וכמו שנראה מדברי הרמב"ם והרשב"א ש"י קצת שכתבם שאם נמצא צלע

יחירה יש נמנעים מלאכול מפני שקריתם לחלב הכליות וכו' משמע האם אין צלע יחירה אין חיש ובפשטות מדבריו מהרי"ל שכתב רק להניח הצלע י"ג משמע ההבשר שאח"כ שרי (ואנפ"י שבעל פני אר"י החי ר"ל דאין רא"י מהרי"ל דשם מ"ר) כבש. וכבש אין כ"כ בשר בין צלע לצלע זה דוחק) וכן פסק במשאת בנימין והשי"ך בשמו וכ"כ בחת"ס כי אין לנו אלא דברי האחרונים אשר מפיהם אנו חיים והסכמת השי"ך בדבריו מ"ב וכו' ומה שמחמיר החת"ס לעשות קצת ניקור הנה כל האחרונים למדו בדבריו דרי בהסרת הקרום (ובעיר סאטמאר החמירו גם על השומן שתחת הקרום אבל לא יותר מזה) וכמשי"כ תלמידו של הפני אר"י החי כ"ה בבית שלמה ובחשיבות מהרש"ם הנ"ל וגם הסרת הקרום הוא רק חומרא וכמשי"כ בחת"ס והבשר שבין צלעות ניקורו קל ואין בו טורח וגם אינו חמור כ"כ וכו' וכן הוא בבית שלמה אע"פ שכתב שבגלילותיו להחמיר בבשר הזה כחלק אחרים מ"מ אינו מדינא רק חומרא ע"ש.

ומה שכותב כאן להביא רא"י ממה שכ' בתרומת הדשן ס' קע"ז שאם נמצא צלע יחירה יש נמנעים מלאכול מפני שקרובה לחלב הכליות וכו'. הדברים ברורים שהרי חלב הכליות הוא שי"ך למנקרי אחוריים וכיון שצלע זו קרובה הגם שיש עוד צלעות אח"כ מ"מ כיון שצלע זו קרובה ואפשר שיהא שם חלב הכליות וע"כ יש הנמנעים מלאכול. אבל כ"ז אין לו שייכות לדין ניקור משום חלב המתנים או משום חלב הקרב.

ומה שכ' בהמשך דבריו שם ובפשטות מדברי מהרי"ל שכתב רק להניח הצלע י"ג משמע והבשר שאח"כ שרי כו' הנה כבר הקדמנו שנעשה כאן ערבוב דברים דעיקר השאלה כאן אם יש כאן חלב המתנים או שאין כאן חלב המתנים. שלהנו"ב ועוד הנוטים כשיסתרו ס"ל שיש כאן חלב המתנים וממילא שי"ך הוא למנקרים חלק האחורי, אבל להחת"ס ולהנוטים כשיסתרו ס"ל שאין כאן חלב המתנים וע"כ מה שצריך לנקר הוא רק משום חלב הקרב כמבואר בחת"ס מפורש במה שכותב ז"ל דודאי הבשר צריך ניקור כו' עיי"ש. וא"כ הדברים ברורים שלמהרי"ל ס"ל דאין צריך ניקור משום חלב המתנים וע"כ

הוא סובר שאפשר להשאיר לחלק הפנים. ובעל פני ארי' החי ס"ל אף בדברי המהרי"ל דאפשר לי' לטבור כהנו"ב דאסור מפני חלב המתנים.

ומה שכ' בשם המשאת משה והש"ך שהחת"ס מביא זבריהם ונוטה כשיטתם הרי שהוא ס"ל דבעינן ניקור ולא מ"ס חומרא בעלמא שהרי מנהג סטמאר הוא המנהג הקל ביותר כפי הידול עד עתה ולא מצאנו מי שמקיל בזה ומה שכ' האחרונים לדון בדברי החת"ס הוא בחילוק בין חלב המתנים אם לחת"ס צריך ניקור גם מ"ס חלב זה שיש אחרונים שרצו להעמיס כן בדברי החת"ס ובזה הוא הפלוגתא אבל לומר שהחת"ס לא הצריך ניקור כלל הרי מפורש בדבריו לא כן ועי' היטב במה שכ' תלמידו של בעל פני ארי' החי ותמצא בדבריו.

מה עוד שכ' להביא ת' בית שלמה מנהגו בגלילותיו להחמיר בבשר זה כאחוריים והוא מ"ס חומרא ולא מעיקר הדין אבל לא אישתימס לכתוב ח"ו שאין לנקר אלא אדרבא עוד החמירו יותר משיטת החת"ס כו'.

והגם!! שאין זה שייך כלל לעניינינו שהרי כפי ההק' שהקדמנו אנו דנין כאן אם עשו כמנהג כ"ש לפחות כמנהג המקיל ביותר של ק"ק סטמאר וכמבואר בשו"ע שאין ללמוד מתוך הספר אלא דוקא במראית העין ובקבלה ממנקר וע"כ אין לנו להאריך יותר בביאור הסברות הכרוכות כאן אך כתבנו מעט להראות הקורא ולהנחותו מעט בבירור עניינים אלו המזכירים וכ"א עושה בהם כרצונו.

סעיף ב'

וממה שכ' כאן ז"ל

ואודות השיעור שנהל השפירדע כנראה בהתבסס על קצת מה שכתב בדרכי משה בסיני יס"ד שנהגו כן גם בזהבני בבאליסטק וכו' וכתב בהנחה

ניקור השלם ובעיד מקומות כמו שנראה מכמה ספרי ניקור אבל בהרבה מקומות נהגו בזה להיתר כרש"י וכמו שמעיד הרמ"א על מקומו הקרום נחשב לחיפוי בשר ואפי' במקומות שנהגו להסיר לא רק את הקרום שעל הראפאלע אלא גם את הקרום הניצא מן הראפאלע על השפונדרע וכמו שנהגו גם בפעסט (וכמו שמביא בכנה"ג דאפי' המתירים את השומן שתחתיו אבל על הקרום נופא החמור) אבל את השומן שח תתו היתרו וכמשי"כ הרמ"א ולענין השומן שעל הראפאלע גם בתורת נקור השלם הנ"ל כותב שנהגו בו היתר. אבל היו איזה מקומות שהחמירו כמו שנראה מהש"מ.

וראה היטב מה שכתב כאן והשווה עם התירוצים על הי"ב חלבים שנמצאו כפי שמבואר בדף ל"ג בפ"ת. ותבין את מצב הדברים לאשורם!!

**עזריאל מאיר קאהן
פרי תמרים**

מה שכתב כאן ז"ל.

ביותר בעניני ניקור. להבא ממקום שמחמירין למקום שמקילין

כידוע ישנם כמה חילוקי מנהגים בעניני ניקור מחלב כבהמה כגון בא"י ונהגין לנקר כמה דברים שלא נהגו כלל בחו"ל, וגם בחו"ל עצמו יש חילוקי מנהגים ממקום למקום דבכמה מקומות לא נטלו כלל הבשר שאחר צלע הי"ב כמבואר בשו"ת בית שלמה וכן בחלב שתחת הקרום המובא ביו"ד סי' ס"ד בהג"ה סי' וכן בשימן שתחת הקרום בזהרת הכבוד ובכל אלו ישנם מקומות שנהגו להחמיר ויש מקומות שנהגו להקל, ומעתה יש לשאול כיצד הדין באותן שתולכין ממקום למקום היינו במקום שמחמירין למקום שמקילין אם מותרין לאכול בשר שם או לא.

כבר ביארנו באריכות כמה פעמים לעיל שאין כל שייכות לענינינו כלל והרי כאן אין דנין במנהגים אלא שאין כלל מנהג כל שהוא אף כהמנהג המגיל ביותר וכפי כ'.

מנשה סי"א
בירור בעניני מנהגי הניקור והמסתעף פרי המרים
 סימן רמו

פרק א'

סעיף א'

שומן שע"ג יותרת הכבד (הנקרא טענדער ליון)

(א) הנה כרמ"א סי' ס"ד ס"ב כתב יותרת הכבד יש מצריכין לנקר מקדום העליון שלצד הכבד משום חלב הקרב שמונח עליו. ויש מחמירין עוד לנקר השומן שתחת הקרום ההוא (רא"מ ור"ת). אבל צד פנים של צד הראה א"צ ניקור כלל. אבל המנהג לנקר ולהסיר שני הקרומים דילמא אתי למטעי (ס"ה רא"ז) עכ"ל. והנה המחמירים הן הרא"ם ור"ת המוכא בתוס' הולין דף צ"ב ע"ב ר"ה אמר אב"י דס"ל דשומן זה אסור מה"ט משום דהוא נקרב ע"ג המזבח. אבל התוס' והרא"ש וסמ"ג וא"י ורובא דרובא מהראשונים פליגי עליהו וס"ל דשומן זה מותר, וכי רבינו ירוחם דכן עמא דבר כמוכא בב"י ובד"מ הארוך. והספרדים נוהגין להחמיר בזה. והוא ע"פ מ"ש הרמ"י וד"ל ומ"מ עכשו נוהגות הנשים שלנו כרא"ם. ויש מהן שכדי שלא להטריח עצמן בניקורו אין אוכלין הטרפש כלל ע"ש. ומה נובע מנהג א"י להחמיר בזה.

מה שכותב כאן שכזה נובע מנהג א"י להחמיר בזה ראה מה שכותב לה' בביאור יותרת הכבד העב הנקרא דיקע טענדורלין ודבריו בזה שמטמע שם טגס בחו"ל החמירו משום דברי הר"ת והרא"ם ומענין שרק ביותרת הכבד העב החמירו ולא ביותרת הכבד הדק. וכפי הרוצה הוא להבין אפשר לחלק באותה בהמה ובדין יותרת שחצי יעשו כמיטה זו וחצי' כמיטה זו וכ"ז כדי להצדיק דברים שנעשו וכפי שיבואר להלן!

סעיף ב'

וכפי ניקור המעשי עמיד פ"ב כי טגס בא"י אין מנקרים רק השומן שבכבד העבה של היותרת ולא בצד הדק ע"ש (ועיי' להלן בזה).

מה שמביא כאן דברי הניקור המעשי הדברים ברורים מהמנהג

בא"י הוא לנער מב' צדדים ביותרת הרק וברור שהנ"ל לא
דייק בדבריו ועיי"ש שכוונתו נראית שמסירין הזמן מצד
הראה ביותרת הכבוד העב כיון ששם אפשר לסעות אבל בצד
הרק יש סימנים למנקרים המנוסים ואינם יכולים לסעות
בזה והכותב כאן הוסיף נופך מדילי' ה' כאן ולא בצד
הרק וממילא מקבל הדבר משמעות אחרת.

סעיף ג'

ועוד ראי' ברורה שכ"ה הכרעת

הרמ"א. כמ"ש הרמ"א בס"ז דכל אלו החלבים אין מהם בחלק הפנים רק הקרום
שעל הכסלים. ואי ה"י ס"ל דשומן זה אסור א"כ יש עוד חלב דאורייתא בחלק
הפנים דזהו שומן היותרת, ומוכח דהרמ"א הכריע דהמנהג להקל בזה. וזה ראי'
שאין לה תשובה.

מה שכותב כאן כראיה ברורה שאין עליה תשובה הנה יש
כאן כמה וכמה תשובות א' חוסי דכפלי המבואר בשו"ע ס'
י"ג שנמצאים בחלק הפנים וגם זה לא הזכיר המתבר.

ב) מה שכותב הרמ"א הוא ע"ד השו"ע שכ' שם ס"ז וכל אלו
החלבים אין לתוש להם אלא בחלק אחרונים וכוונתו על מה
שכ' לעיל והוא חלב הכסלים וחלב שתחת המתנים ולא על
חלב הקרב שעדיין לא דיבר בו אלא אח"כ.

ג) עי' בסעיף י"ג בדין יותרת ומשמע מהרמ"א שם שנהגו
להוציא את כל היותרת וממילא אין לו שייכות כלל לחלק
הפנים והרי הוא כמו כבוד וסחול שנמצאים בחלק הפנים
אך כשמוציאים נחשבים לחלק נפרד. ואם כדבריו הרי שם
סחול מצאנו מקום להתיר שהרי המתבר לא הזכיר שם בס"ז
והרי הוכחה ברורה שהרמ"א הזירם לפ"ד הכותב הנ"ל.

ד) הרי יש שם טעם מפורש בשו"ע ע"ז ואיך שייך לדחות
בסברת קש.

סעיף ד'

ג) והנה הגאון בחשד מהרש"ם ח"ג סי' קנ"ט נראה דלא נחת למיש
הכנה"ג הרמ"א מכריע בפירוש להקל בזה, ואעפ"כ כי חז"ל דמדנקט הרמ"א ויש
מהמירין עוד לנקר גם השומן שתחת הקרום וכ"ז מוכח דס"ל להרמ"א דהעיקר
כדעת המקילין, וכמו"ש בשו"ת שער אפרים סי' ק"ד כע"ז בהא באה"ע סי' י"ז
סי"ד ע"ש, וגם בשו"ת הלק"ט סי' רצ"ה מבואר דקבלה בידיו מרבתי דבכל
מקום דנקט בלשון ויש מהמירין ש"מ דס"ל דהעיקר כדעת המקילין ע"ש, וא"כ
בניד העיקר כהמקילין וכ"ז יעו"ש, הרי דגם הוא ס"ל מלשון הרמ"א שמקיל בזה,
אכן בספרו דעת תורה על יו"ד נראה שעכ"פ לחומרא בעלמא מחמיר הרמ"א בזה
ע"ש, וכ"ז לפי שלא ראה ד' הכנה"ג והדברי יוסף הנ"ל דלפי"ד מבואר שהרמ"א
כותב דהמנהג להקל וכ"ז מהלבוש, וכ"ז מד' הטו"ז סק"א שלא פלפל רק מדין
נתבטל עם הקרום דבעי ס' נגד הקרום ולא מהני מה שהוא כחוש, ולא דיבר כלום
מהשומן, ובס"י ק"ה סק"ח כ' הטו"ז בשם הת"ח ראם נמלח עם הקרום א"צ אלא
קליפה במקום הפסד ע"ש, ולא כ' כלל מהשומן דליבעי ס' נגדו דזה בודאי שמן,
וכ"ה בשאר אחרונים וע' בדרכ"ח כאן סקע"ד וא"כ מוכח דהמנהג ה"ל שלא
הסירו השומן כלל.

מה שהביא כאן. דברי המהרש"ם לתוס'א בדין השומן שתחת
הקרום כפי שבי' מפורשות בדעת תורה ומה שכתב לעיל
דהעיקר כדעת המקילין הוא מביא כאן עיקר הדין ולא
המנהג הנהוג להחמיר כפי שכותב ברור בדעת תורה.

ובודאי שמוכת מכאן שכן היה המנהג בעירו שאם לא כן
קשה להבין דבריו וע"כ מה שמוסיף כאן הכותב דכ"ז הוא
לפי שלא ראה דברי הכנה"ג בודאי אין סעם כאן שהרי כאן
תלוי הדבר במנהג המקומות.

וכן מה שהביא הוברים בנחבשל עם הקרום דבעי ס' הנה
מה שכותב כאן שהקרום כחוש ודבר זה כדאי לציין שהרי"ל
ווייס אמר בב"ד ובכמה מקומות שהבהמות שבא"י מלאות
שומן ובחז"ל כמה שידוע לו היו ממש כחושות והרואה
יראה שהבהמות שבא"י לגבי בהמות שבחו"ל כחושות הם ממש
וע"כ המציאות הייתה שכמעט לא היה חלב כלל אמנם כל זה
הוא בבירור המציאות.

אך למעשה הרי שלהקרום איטורו לכל הפוסקים ואין לך מי שמזירו וע"כ דן כאן בדין הקרום שהרי בנחשבל כבר החלב אפשר למצוא בדיעבד סמך להחזיר אבל כאן מדובר לכתחילה אם צריך לנקרו או לאו?? והנורא מזה! שלקח לעצמו להוכיחמנהג מסכרות בעלמא שכותב כאן שמוכח שהמנהג הי' שלא הסירו השומן כלל. וראה להלן!

סעיף ה'

צ"ע על בעל קיצור שו"ע בספרו מנחת העולה סי' מ"ו ס"ט שהחמיר בזה ולא ראה כל הנ"ל.

ומה שכ' דצריך עי' על בעל הקצש"ע שהחמיר בזה ולא ראה כו' הנה הרי בעצמו הביא דברי המורש"ם שלמד כן ברמ"א ואח"כ הביא מה שכ' המורש"ם בס' דעת תורה וכפי שברור שכן נהגו בעירו שאם לא כן היה מציין לפחות. ואח"כ כ' שבעל הקצש"ע החמיר בזה ובודאי שכן נהגו בעירו דהא אם לא היו נוהגין כן היה לפחות מוצא היתר וכו' ונצרך את דברי הרמ"א המפורשים הרי שנראה דמה שכ' כאן את המנהג להחזיר בודאי שאילו היו הדברים הפוכים שהיו מגלים בא"י ח"ו היה מהפך הנ"ל את המנהג ואין להאריך

סעיף ו'

ד' והנה ביותרת הכבוד בחלק העב שקורין "דיקע טענדערליין" רבים נהגו להחמיר להסיר השימן שעליו, אף שבחלק הדק מקילין בזה, והטעם מפני שהוא קרוב לחלב הכליות שאסור מה"ת, והנה כשו"ע ובש"ס פוסק אין שום רמז מזה לחלק בין חלק העב להדק, ופשטות משמעות כל הראשונים והאחרונים הוא שכל השימן של היותרת שדי אף הקרוב ממש להכבד, ע' במרדכי פג"ה מה שביאר מה נקרא יותרת, והוא כשר המחליק מן הדיאה לכבד וע"ז הביא ש"י המתייר, וא"כ זה קאי על היותרת אף בחלק העב, וכ"כ מד' הרמ"א הנ"ל שבחלק הפנים אין שום חלב האסור מה"ת.

הנה מה שכותב כאן שכל השומן של היותרת שרי הרי ודאי
 רכל זה אמור בשומן היותרת ולא בחלב הכליות הנדבק שם
 בבשר העב וע"כ מה שייכות לדין יותרת כלל שהרי הניקור
 הוא משום חלב הכליות.

ומה שהביא המדרכי והוא בשר המחליק, אך בקצוהו מחובר
 הוא לגב הבהמה ושם נוגע חלב הכליות.

ומה שמוסיף כאן דברי הרמ"א שבחלק הפנים אין שום חלב
 עי' מ"ש לעיל.

סעיף ז'

כאן ממשיך הכותב להביא דברי הזבח שמואל במה שכ' על
 חלב הכבד ויש בכבד כמין יותרת ואין לה שייכות כלל
 לדין יותרת הכבד שהוא סרפש הכבד אלא להכבד עצמו וטעה
 הכותב בזה ומה מוכיח ז"ל.

ומוכח דזה אינו חשט חלב
 הכליות כלל. והוא רק גזירה בעלמא. וכל כי האי מילתא הו"ל להשו"ע והפוסקים
 להשמיענו. ומוכח דלא קי"ל כן. וא"כ מ"ש ביותרת הכבד בצד העב שלא נזכר
 אף בזב"ש ובשום פוסק ודאי אין שום איסור, וגם הוא רחוק מחלב הכליות
 ההקרום מפסיק כינהם. ואסור רק לשי' הרא"מ שאוסר שומן היותרת. דלא קי"ל כותי'
 כנ"ל. וכל המנקרים שאחרי הזב"ש לא הביאו ענין זה כלל. וברור שמה שמסדירן
 השומן שבחלק העב הוא רק לתוספת זהירות וחומרא בעלמא. ומי שאינו נוהג כן
 אינו מתחשב ע"ז. ורק במקום ייגע המש בחלב הכליות וידאי שצריכין לנקר

ומה שכותב כאן דכל כי האי מילתא הו"ל להשו"ע
 להשמיענו. הנה כבר השמיענו השו"ע דברים ברורים ואין
 ללמוד ניקור אלא במראית העיין מפי הבקי בניקורו ומה
 יש להוסיף ע"כ.

ומה שכותב כאן שרחוק הוא מחלב הכליות וקרום מפסיק
 הנה ע"ז יש לומר הכנס נא לבית השחיטה וראה בעין היכן
 יש קרום ואם הוא רחוק מחלב הכליות שהרי אפשר לראות
 בעין ואין צורך לשום ספר אלא רק במראית העין בלבד
 יכול הדואה לראות שחלב הכליות דבוק שם.

והנה כבר הבאנו שבשו"ע כתוב דדבר זה צריך ללמוד
דוקא מפי מנכר מומחה במראית העין וע"ז יש כלל של
מסורת וראה המנהג דק"ק סטמאר מפי הרי"ל ווייס בגב"ע
בב"ד הובא בדף מ"ד ס' ה' ז"ל.

(ה) אופן ניקור טרפש הכבד כן הוא, הנה מבשר העבה של היותרת הכבד (בארה"ב: גראבע
טענדער ליין) הסירו לגמרי שלא ישאר זכר של קרום משני הצדדים — וגם השומן שמתחתיו
ניקרו עד שנישאר נקי מכל שמנונית שע"ג הבשר האדום.

וא"כ האין מעיז לומר על דבר שהוא חלב גמור מ
החורה שאינו חמרא בעלמא ומי שאינו נוהג כן אי
לחפכו על כך.

וכדאי להוסיף שהרי יש הבדל במנהג סטמאר בין היותר
הדק להיותרת העב כפי שמבואר לעיל ואין כל ספק דם
שהקפידו כאן הוא מפני שיש שם חלב הכליות וברור!!!

פרק ב'

בענין חלב שחתת הקרום העב התחתון של הכסלים (שפאנדעו

(א) הנה ז"ל הרמ"א סי' וכל אלו החלבים אין לחוש להם אלא באחריות
של בהמה אבל בחצי הכהמה של פנים אין בהם מחלבים אלא רק קצת מן הקר
שעל חלב הכסלים הנשאר שם כראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם ו
נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה ע"ג זה ולגרוז החלב ושביניהם
מתירין מטים דמחשב חופי בשר וכן המנהג באשכנז ובשו"ע עכ"ל. ונקודת דין
בדש"ן חולקין ה"ש דק ע"ג שדביא שם פלוגתא זו (ורפליגתא היא רק על חת
שחתת הקרום עם ולבן) צא מהבשר האדום. הברר ס"ל להרמ"א שהם הקרום ה

דק ואינו חשוב חיפוי בשר, אבל החלק שבחזק הבשר שרי לכו"ע, כמבואר שם ברש"י, וכ"כ הרשב"א בתשוב' ח"ג סי' רכ"א, והרמ"א שםכ"א הפלוגתא קאי על החלב שחתת הקרום עם דמיוניו ב"י רש"י, וכמו שצ"ח הגר"א את דברי רש"י על הרמ"א, וכן מבואר בטור ובב"י ובד"מ הארוך דבזה חלוקין המנהגים, וכן מבואר בב"י סי' ס"ה סק"ז, וז"פ ולא כתבתי אלא להוציא מלבו של המערער.

ומה שכותב כאן שרצונו להוציא מליבו של המערער וז"פ הנה אמנם מהמבואר בדברי רש"י חולין צ"ג נראה להדיא כפי שכותב כאן הנ"ל אך ממה שמציין את דברי הבי"צ סי' ס"ה סק"ז ששם נראה כפי שכותב כאן הנ"ל הרי שבבית יצחק בדף ה' ס"ז כותב מפורש בדברי המערער זה לשונו ושלא יהא בשר חופה אותו כדאיתא בגמ' חלב שהבשר חופה אותו מותר שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים ומסעט זה אנן נוהגים בארץ אשכנז להתיר אותו חלב המכוסה מבשר הכסלים בחלק הפנים ע"כ.

ודבריו מפורשים דמה שפליגי בני אשכנז וספרד זה בחלב שחתת הבשר ולא אם קרום נחשב לחיפוי כפי שנראה מדברי רש"י וכסברת הכותב הנ"ל.

ונביא מעט כאן מדברי הכותב הנ"ל ז"ל.

(ב) והנה רש"י מביא מנהג בני אשכנז להקל, והרמב"ם מחמיר וכן דעה ריבה ראשונים כמובא בב"י, וכן נוהגין הספרדים ולדידהו הר"ז חלב גמור, ומה יבין מנהג א"י להחמיר בזה, ובב"י בשם האגור ערער על אלו הנוהגין להחמיר בזה כבשר ומקילין בזה בשר ולא מצאו ידיהם ורגליהם, וכן בתשוב' מהר"ב ח"ג סי' י"ח עי"ז ע"ז וכי קצת ללמד זכות עליהם, והביא ג"כ מנהג הספרדים כהפסידים המחמירים, אכן בשולחן גבוה כי הספרדים במצרים נוהגין להקל בזה, ודבר פלא מצאתי ברש"י ח"ג סי' י"ב (השני) וז"ל חלב שחתת הקרום הנקרא חי אצבעות בספרד נהגו כי איסור בחלב גמור שחייבים עליו כרת ואשכנז נהגו בו היתר ע"ש, וכן מבואר להדיא בד"מ הארוך וז"ל ובמקומות עדיין בו היתר אבל ראיתי מקומות שנהגין כי איסור ע"ש.

(ג) אמנם כפי הנראה ה"י מקימה בפולין שהחמירו בזה, וכמו שרמ"א בד"ט האריך וראה מקומות שהחמירו בזה, ודאי ד"י במדינת פולין, וכ"כ הענה ליה שפולין יפהיהם ומהר"ן מהמירום בזה, וכ"כ להדיא הרשב"א בישיבת פג"ה

סייה המוביל שלו נהגו הטכנים להסיר אותו חלב שתחת הקרום העם אף בחלקן שלפנים אלא שאין מנקרים אותו לגמרי אלא דרך העברה עכ"ל. ומהבחינה מבואר שגם הם לא החמירו רק להוציא בעלמא מהלא נקדו אותו לגמרי, ומלשונות הראשונים וגם בב"י ובמהרש"ל נראה שהתמירין לא מוחשיביו אותו קרום לחיפוי בשר יאסורים אותו חלב מדינא ובנראה גם מלשון רש"י והרמב"א. וכן מבואר בספר זבח שמאל (מהש"ס המובהק מקי ליסא) שהביא שיטת המבולין המחשיב חיפוי בשר ומפלפל בטעמם, וכי ומ"מ במקום שהמנהג לנקר אותו חלב שתחת הקרום אין להקל מאחר שכבר קבלו עליהם איסור ובפרט בדבר שיכול להיות שהדין עם האסורים וכו' עכ"ל, ומלשון זה מוכח שמנהג מקימו ה"ל להקל בזה, וכמו שסיים שם בשם הרשב"א דאנו נוהגין בו היתר. (אמנם, דבריו צ"ע מה שהביא מהרשב"א מהרשב"א מיירי מחלב שבתוך הבשר לא במה שהוא תחת הקרום), וכן בס' בית יצחק (מהש"ס מפעסט) ס"י ס"ה סק"ז כי שהמנהג להקל ומ"מ במקום שנהגו לנקר החלב מתחת אותו הקרום אין להקל מאחר שכבר קבלו עליהם איסור ע"ש.

וכן מבואר בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה ח"א ס"י קצ"ח שהביא מהלוקי מנקרים בענין החלב שתחת הקרומים, וכי וז"ל תמהני שיש סבירות מבוארים בספר זבח שמאל מהשו"ת מומחה דהמובהק שה"י בעיר ליסא, וזה מבואר ויש להחמיר ויוכל להיות שהדין עם האופרים ותלוי במנהג עיו"ש. (וזה קאי על החלב הזה וכנ"ל מד' הזבח שמאל, ובאמת לא כי דיש להחמיר רק במקום שנהגו כן), ואח"כ שאלתי לראשי המנקרים דפה קהלתנו ואמרו ששניהם צדקו יחדיו והביאו לפני הכסלים וכו', והחלב שתחת הקרומים אמרו לי כי פה נהגו להקל ובכבוד מחמירין ואתם כטוב בעיניכם עשו עכ"ל.

אבל הפני אר"י חזי כי שמנהג מקימו בפולין הוא להחמיר בזה ע"ש"ה, ומה שתמה שם על הגאון בעל כה"ז ז"ל בשו"ת נחלת שבעה ס"י נ"א שכי דאנן בחר בני אשכנז גרדיק, והקשה ראילו ה"י איזה שינוי מנהג בפולין ה"י הלבוש מבואר, דהלבוש השמיט לשון הרמ"א וכן המנהג באשכנז ובצרפת הביא רק שני הדעות, וכמילא אוליין להחמיר בשל תורה עכ"ד.

ומכל הנ"ל שהביאם הכותב עצמו מוכח שלהאוסרים הוא איסור תורה וחלב גמור הוא ומה שרוצה לדחוק עצמו ולבנות מדברי הרש"ל במה שכ' דאין נקוד גמור אלא דרך העברה כו', ומה רוצה ללמוד לכלל הארצות שהוא מסוס

חוטא בעלמא ולא מעיקר הדין. הנה דבריו דברי הבל הם שהרי כבר ביארנו לעיל שאי אפשר ללמוד מפרט לכלל איך הייתה המציאות דאז, ודברים פשוטים הם לכל בר דעת. ומ"מ להוציא מליבו כדאי לציין מה שהביא הוא עצמו מדברי הזבח שמואל שבמקומות שכבר קיבלו עליהם איסור אין להקל וכ"ה מדברי הבית יצחק וכפי שנתבאר לעיל. ומעתה יקל עלינו המלאכה במה שכ' בריש דברינו ממה שהבאנו דברי הבית יצחק וכן ממה שהביא הוא עצמו דברי הרשב"א וכפי שתמה שהרי הרשב"א דבריו נסובים על חלב שבתוך הבשר ומ"מ הביאו בזבח שמואל מפני שלמד שעל זה כוונת הרמ"א דיש נוהגין להפריד הבשר הנדבק שם ע"ג זה כו'. וראה מה שנכתוב בעזה"י בסימן דלולין להביא ראיות שכתב הכותב עצמו אך לא שם ליבו לזה.

סעיף ב'

ומה שכותב ז"ל.

ה' ומה שכתבתי בא"י לנקר החלב שבתוך הבשר האדים (ראפעלע) דזה לכונע הוי חיפוי בשר. צ"ל דטעמם כמו"ש הרשב"א בתשו' ח"ג סי' רכ"א דמן הדין אין שום איסור משהו דהוי חיפוי בשר, ואנו נוהגין בו היתר, ויש מקומות שנהגו בו איסור, ואפשר שבאותן מקומות איסור להתיר להם דשמא לא יטעו בו באיסור, אלא נהגו איסור כזה אטו חלב הכסלים, לפי שגם אותו שבתוך הכסלים נותב קנים ונקלף, והיו בדברים המותרים ואחרים נהגו כהן איסור, דאמרנו נוטל ואין מתירין לו עכ"ל. ועי' בשואל ומשיב מליהא ח"א סי' שצ"ז שכתב מאד על המסמרים כזה שהוא נגד הש"ס, עש"ה ובאתרא דהגו נדוג.

וכן מ"ש בדף קכ"ז ז"ל.

ומנהג א"י הוא לזרוק לגמרי את הראפעלע, וזה בנוי על שיש הש"ג דגם החלב ש"ג הבשר איסור, והם מתמזגין ביניהם לנקר גם החלב שבתוך הבשר וזה אין לו שום מקור, ונכנס ממנהג הספרדים, ועי' בחזקת הניקוי הירושלמי שנתקן כזה מאד להתיר המנהג, וגם בא"י יש שנקר קולפין בשר זה מבי צדדים.

הנה כבר הביא בפ"ת מקור הדברים עיי"ש בדף פ"ב מה שהביא בב"י בשם הר"י שהיה נזהר שלא לאכול מאותה חתיכה לפי שאין הסבחים נזהרים לשלוף החוסי דכעלי מאותה חתיכה ועיי"ש עוד בב"י מקורות לזה. וראה מה שנכתוב לק'.

פרק ג

בענין הקרום העב התחתון של הכסלים

(א) הנה סדר הקרומים כך הוא. ע"ג הבשר האדום הדק שע"ג ראשי הצלעות הנקרא ראפאלע יש ב' קרומים זעג"ז. והקרומ שלמעלה הוא עב והב' הוא דק וכיניהם יש קצת חלב. וגם תחת הקרום הדק יש קצה חלב ע"ג הבשר האדום כפדת כבהמה שמינה. ואח"כ נמשך מסיום הבשר קרום עב ולכן החופה את החלב. שבחלב זה יש מחלוקת מנהג אשכנז וספרד הנ"ל בפרק הקרום

(ב) ונבאר תחלה דין הקרום העב התחתון החופה את החלב. והנה ז"ל רש"י בחולין דף צ"ג חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים. ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים וכשהבשר חופהו מותר. וכשכלה למטה מאותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולכן. לבד קרום דק וקלויש המהפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב. ותחת אותו קרום עב יש חלב ריש נהגין איסור באותו חלב. לפי שאותו קרום אינו חסום להם. חופיו בשר שדק הוא. אבל בארץ אשכנז נהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחופיו גמור הוא עכ"ל. ופשוטות לישנו מוכח דאותו קרום עב התחתון ודאי דאינו אסור דרך הקרום דק העליון קאמר שאסור משום חלב. ואפי' האוסרין את חלב התחתון לא אסרו רק את החלב ולא הקרום. ומ"ש ברשד"ס חו"ד סי' נ"ב דהקרום לחופי חלב הוא. צ"ל דכוונתו לקרום העליון. או דמזכיר בחלק אחרים דשם אפשר שמינה עליו חלב גמור ואסור. משא"כ בחלק הפנים שאין עליו שום חלב אסור כמו שיתבאר.

ומה שכותב כאן בסוף דבריו בביאור דברי הרשד"ס דצ"ל דכוונתו לקרום העליון קצת קשה ליישב בדברי רש"י מפני שברש"י כ' קרום דק וכאן הוא קרום עב ומה גם שברש"י דף ה' ע"ב משמע שהקרום מונח הוא על הגמד עיי"ש.

גם מה שרוצה ליישב דמיירי בולק אחוריים דשם אפשר
דמונח עליו חלב גמור ואסור מה שא"כ בולק הפנים שאין
עליו טום חלב אסור כמו שיתבאר לה' ע"כ. הנה בשו"ע כתב
מפורש דמקצת מקרום הכסלים נשאר בראש הדפנות ואם הקרום
נאסר לכו"ע משום חלב הרי הוא קרום הכסלים שבולק הפנים
ג"כ וקשה לולק דרך מקצת מן הקרום נאסר מן התורה ומקצת
מדרבן שודי היה לרש"י לפ' כן. וע"כ נראה הפשטות שהוא
הקרום הדק שתחת הקרום העב העליון ומשום כן נהגו בק"ק
ססמאר לנקר ב' הקרומים ועדיין לא שמענו על מנהג שהוא
שלא נהגו כן שכפי הידוע המנהג דססמאר הוא המנהג המקל
ביותר הידוע עד עתה.

סעיף ב'

ג) אכן בכנה"ג בהגב"י את מ"ד כי וז"ל, אמר הטאסק יש לחקור אם מה
שנהגו היתר הוא בחלב דוקא ולא בקרום, דימא דחלב שנחלקו בו ר"א ור"י שבו
רבינו המחבר שלד"ה צריך להסיר קרום שאחר המכסה, א"ר דנהגין היתר אף
בקרום, ואם באנו לדקדק לשון ר' בעה"ט נראה שנהגין היתר בשניהם מדכתב
נהגין בהם היתר בלשון רבים, וכן יש להוכיח מדו החלמוד בפג"ה אר"י א"ר הו
קרמי הוי חלמא משום תרבא וכו', ואי הקרום נמי אסור ארבעה נינהו משים תרבא
ולא חלמא, הל"ל בזה הקרום נכלל במה שאמר דכפלי, דליתא אלא הקרום הדק
שעל הכסלים ולא הקרום עב ולכן וכדמוכח בפירוש מדו רש"י וכו' (הנ"ל). וזה
בביאור נראה מדבריו דלא אסר ר"י משום חלב אלא הקרום הדק ולא העב ולכן,
אבל מדבריו ה' המחבר הביא וז"ל שכתב אבל בשייר ראיתי דוב דמנקרים שמסירין
הקרום ולכן לזה ואין מנקרין שים חלב מתחתיו כו', מוכח דאפי' הנהגין היתר
בחלב שמתחתיו בקרום נהגין בו אסור, ולפי"ז צ"ל שלא אמר ר"י ד' חוטי אסורו
משים תרבא, משום דלא חשיב אלא חוטים שאסורים משום חלב מדנוא, אבל
הקרום הוה עב ולכן לא מדנוא אסור אלא חוטיא בעלמא שהחמירו משים חלב
אטו שאר קרומין ודו דיב"ה שכתב נהגין בהם היתר לא באו בדקדוק שהחמירו
לקרומים מדו רש"י וכו', ומצאתי בחשתי כיו' למיתרירא אבגדור צוידאל וז"ל
ימיתרירא בדרך בו בדרך שהיו קוראים תגר על מרג קנדיא שנהגין היתר בקרום
שים יכו ידו לאביל אף הקרום אין מנהגם מנהג חר"ה בדרך בן בדרך כו'
עכ"ל.

ד) ולפע"ד דבריו מרפסין איגרא דאין הביא דאין מבייש הכיז והוא בשם האגור מאותן מקומות שנהגו היתר בשור כהחלב ולא בקרנים. שהרי בפירוש כתוב באגור והובא כד"מ הארוך ריש נוהגין ליטול משם הקרנים העב ומיתחין לחלב אשר תחתיו, ולא מצאו ידיהם ורגליהם עכ"ל. הרי דבר דזה דבר שא"א לומר כן שהקרנים יהא אסור והחלב מותר, ומבואר להדיא דלהמתירין גם הקרנים מותר, וכן מוכח בהדיא מלשון הרמ"א בשו"ע סי' שכו ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זעג"ז ולגרוור החלב שביניהם. ויש מתירין כשים דמחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז ובעירנו, ומוכח דלהמתירין א"צ להפריד הבשר שזהו הקרנים העב שע"ג דג"ז שרי לאכול, ולא עוד אלא שלשונו מוכח שגם להאכילים אין הקרנים העב אסור מדכתב שמפרידין הבשר וגוררין החלב שביניהם, ולא כי שלוקחין הקרנים עם החלב, ומוכח דהקרנים לכו"ע שרי.

ולפ"ז הרי דאם הקרנים הדק העליון הוא חלב הרי שיש צד גדול לאסור הקרנים שתחתיו וראה מה שכ' המפרשים אי קרנים יכול להיות חלב גמור או לא.

ומה שכתב כאן לחמה כ"כ במה שהביא ראי' מהב"י שהוא בשם האגור הרי כבר כ' האגור ולא מצאו ידיהם ורגליהם וא"כ הרי שא"א לומר כן שהקרנים יהא אסור והחלב מותר אמנם כ"ז הוא דוקא אי נימא דהקרנים אסור משום שהוא עצמו חלב אבל אי נימא שהוא עצמו אינו חלב אלא דרק מפני שחלב מונח עליו אפשר להיות שאת הקרנים יוכלו להסיר והשומן שתחתיו יהא מותר. ודבר פשוט הוא זה.

אך מעיקר מה שמביא דברי הרמ"א בשו"ע סי' שדרי כ' שיש נוהגין להפריד הבשר הנדבק זעג"ז ומוכח מזה דלהמתירין א"צ להפריד הבשר הנה מכאן לכאורה ראייה גדולה להמערער שהר"ל דכוונת הרמ"א לבשר ממש והוא הראפלק ולא לקרנים וכן נראה בפשטות שכן הבין לבד הכנה"ג בדברי הרמ"א שהכוונה לבשר ממש ולא לקרנים וכן נמי ממה שכותב כאן הנ"ל ולא עוד אלא שלשון

הרמ"א מוכח כן שכ' מפרידין הבשר ולא כתב הקרום
כו' אתמהה שהרי לעיל חמה על הל' ולא עלתה ע"ד
שהרמ"א ס"ל שהוא בשר ממש כפי לשונו הברורה ואפילו
לסיוע בעלמא.

ומה שמוכיח כאן שהקרום שרי לכו"ע!!
הדברים מביאים לידי גיחוך שהרי הוא עצמו הביא
שיטות האוטרם ואיך שרי לכו"ע.

פרק ד

בענין קרומים העליונים שע"ג הכסלים והחלב שביניהם
ושע"ג הבשר האדום (ראפעלע)

(א) ועתה נבאר דיני הקרומים שלמעלה עם ההלב שביניהם ותחתיהם. הנה
הקרום העליון ודאי דצריך להסיר כמו"ש הרמ"א וד"ל אבל בחצי הבמה
של פנים אין בהם מחלבים אלו רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר
בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה וצריך להסיר אותו הקרום משם
עכ"ל. אמנם כחלב שביניהם וגם הקרום הדק וחלב שתחתיו לא נחבאר בשו"ע
דינא אם הוי חלב הכסלים דאסור מה"ת וא"כ גם הקרום הדק יש לאסרו. או
דשניהם מותרין לגמרי. והנה פשוט לשון הרמ"א משמע שכאן בחלק הפנים אין
בזה שום חלב. ורק הקרום שע"ג חלב הכסלים שבחלק האחור נמשך לכאן ואחרו
צריך להסיר לא זולתו. ובדברי המודות על הרא"ש פג"ה אות י"ג הקשה על
הרמ"א למה לא כ' שצריך לקלוף החלב שתחת אותו הקרום. והביא מהרש"י
הרשב"א סי' ש"ח דאומר חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור וכו'
ע"ש.

ונראה להביא ראי' ממה שמקשים ע"ד רש"י בחולין דף ח' ע"ב גבי
ק"י חטים א"ה כי הוציאו נמי דא"כ חרבא ובלע בשרא. ומשני קרמא מפסוק
מתאין. ופרש"י מפסוק בין חלב לבשר והוא אותו קרום שאנו נוטלים מהכסלים
שקורין פלנקיש ועב וזוהו הוא. לכך אסור שחלב נבלע בו אבל אין נבלע כ"כ
שיהא זב לבשר שתחתיו עכ"ל. ויש שמפרשין דקאי על קרום העב ההתחין
שבחלק הפנים שמינה עליו חלב ונאסר מינים שנבלע בו. והקרום העליון אסור

מיטות קרמי דכסלי כמבואר בפרש"י בדף צ"ג, ועי' בס' תורת הניקור הירושלמי.
אמנם באמת א"א לומר כן, דהרי מד' רש"י בדף צ"ג נראה כמבואר שרק קרום
העליון אסור ולא הקרום העב התחתון וכמו"ש גם הכנה"ג בדעת רש"י כנ"ל, וגם
איהו שכי' להתמיר כי' דהוא רק חומרא בעלמא אטו שאר קרומים ולא מדינא
כנ"ל.

ועכ"ל בכוונת רש"י בא' מיטני פנים, או דכוונתו לקרום הכסלים שבחלק
האחוריים ששם יש באמת חלב הכסלים ולא בחלק הפנים וכמו"ש במשיב דבר
כנ"ל, וצ"ל לפי"ז דהחלב שוכב עליו שם ונאסר, ומ"ש קרום עב וחזק, היינו
הקרום העליון שע"ג קרום הב' הדק, וזה גם כוונת הרבני ירוחם דמוכא בב"י
בבדק הבית סו"ס ס"ד דנהגו מנקרי הבשר לקלוף ולהסיר הקרום שעל הבשר
ששוכב עליו חלב הכסלים, ויפה הם עושים כי אותו קרום הוא אסור מחמת חלב
החלב שעל הכסלים שאיסורו מה"ת ועמש עליו כרת צריך להסיר קרום דק העומד
על הכסלים תחת החלב ואיסורו מד"ס עכ"ל, ולפי"ד המשיב דבר עכ"ל דזה
מיירי בחלק אחוריים אצל המתנים כמו"ש הרשב"א, ושם נמצא שהחלב שוכב
עליו ונאסר, (א"נ י"ל דבאמת החלב מונח שם תחת הקרום ולא להיפך, וכנראה
מלשון הרמ"א שכי' הקרום שעל חלב הכסלים, ומ"ש רש"י בדף ח' שהקרום העב
הוא תחת החלב, התם איירי לאחר שחיטה כשהבהמה מונחת ורגלי' למעלה, דכזה
איירי התם הש"ס, וכמבואר להדיא בד' רש"י שם בקושית הש"ס בד"ה כי תרצוי
גמי וז"ל, כשהן מונחין על הדף כדרך החלב למעלה, הא בלעי כפלי גופיהו
בחלב הדבוק בהן, וע"ז משני הש"ס דהקרום מפסיק, ומה איירי הרצוי והש"ג
בשם ריא"ו, ורש"י לשיטתו שם גבי לא ליסחוף כפלי ע"ג בשרא, דאם מניחין
חלב ע"ג בשר קרום שנצטנן, נאסר הבשר שנבלע בו מהחלב, ובאמת אגן לא
קיי"ל כן כמבואר בס"י ס"ד סו"ט דסגי בשפשוף, ועי' בב"י ובד"מ מזה וזה דוחק).

אמנם מוכח שמואל יש לו בזה ש"י אחרת שכי' וז"ל, הקרום העב ולבן
האסור משום חלב שעל הכסלים, וכל הנגדר עמי ההיות כל החלב אשר התחתו
והמסויך עמו הכל אסור, ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב,
ותחת אלו שני קרומים יש חלב וזוהו החלב יש פלוגתא וכו' (והעתיק ד' רש"י בדף
צ"ג הנ"ל), וג"ל הטעם דמתדיין לפי ששני קרומים הם זה למעלה מזה וא"ע עב ואי
דק ותחתם נבלע בין אלו הקרומים כמו שפרש"י לעיל יבנה, אבל דקרום הדק
מפסיק בין הבשר ובין חלב שתחת הקרום העב, לכן מה שלמטה מאיתו הקרום הוא
חיפוי בשר וכשר, אבל הקרום הדק עצמו אסור מיט"ס שיוגע בחלב שתחת הקרום
העב וכו' עכ"ל, וכ"כ להלן בדיוק ניקור חלק אחוריים, המנקר הכסלים וסיר
הקרום העב ודלהבן וגם דקרום הדק שתחת הקרום העב כמו שפירשתי למעלה,
אלא שלמעלה דובר בחציו של פנים וכאן מיירי בחציו של אחורית עכ"ל, והגאון
מהרש"ם ז"ל בדעת הערוך מביאנו ע"ש

והנה מדבריו מבואר להדיא דס"ל דיש דין חלב הכסלים בחלב שבין הקרום העליון העב לקרום הדק גם בחלק הפנים. וזהו הוי ג"כ חלב הכסלים וזה לכאורה דלא כרמ"א שלא הביא לאסור בחלק הפנים החלב הזה רק הקרום, וזקוקי"י הד"ח הנ"ל ודלא כהמשיב דבר הנ"ל. אמנם גם בדבריו מבואר להדיא שהחלב שתחת הקרום הדק מיחשב חיפוי בשר ושרי למנהג בני אשכנז. אלא שלא ביאר יפה דהרי מנהג בני אשכנז המתירין איירי בחלב שתחת קרום העב התחתון הוצא מהבשר האדום כמו"ש רש"י להדיא, ולא בחלב שתחת קרום הדק שלמעלה ע"ג הבשר האדום, אלא דס"ל דלהמתירין ג"ז שרי דהקרום הוי חיפוי בשר אף שהוא דק כני מדי רש"י, והא דהחלב שבנתיים אסור צ"ל דהוא משום שהקרום העב העליון בעצמו אסור דיונק מחלב הכסלים שבאחוריים ולא הוי חיפוי. משא"כ הקרום הדק השני ס"ל שפיר דמפסיק והוי חיפוי בשר, אי"נ דס"ל דכיון שיש שני קרוימים קרום העב וקרום הדק עדיף ומיחשב תחתיו חיפוי בשר.

וכ"נ להדיא מהשו"י הר"י סוראוינה שבסוף תשו' הרא"ש שכו' בביאור די רש"י וד"ל, לפי שיש בכסלים ב' עורות עור עב ולכן ותחתיו יש חלב דכו"ע בכל תפוצות ישראל נוהגין בו איסור דחלב גמור הוא, ותחת אותו חלב יש עוד עור דק שכו"כ המפרשים קרום דק וקליש, ותחת אותו הקרום יש חלב, ובחלב זה איכא פלוגתא יש מתירים כרש"י שכובר דחיפוי גמור הוא, ויש אוסרים שכוברים כהרמב"ם דאמר שהקרום כ"כ דק וקליש דאינו חשיב חיפוי וכו', ומבואר שם שתחת החלב הזה יש עוד עור של בשר אדום ותחתיו יש ציור של ה' אצבעות הנזכר וכו' יעו"ש. והנה אי נימא דמיירי בחלק אחוריים ששם יש הציור של ה' אצבעות אי"ש בפשיטות ששם יש חלב דלכו"ע אסור, אבל אי נימא דמיירי בחלק הפנים דכפי הני מדי הרמ"א דפלוגתת רש"י ורמב"ם הוא בחלב שבחלק הפנים, אי"כ מבואר דס"ל ג"כ דהחלב שבנתיים אסור לכו"ע משום חלב הכסלים אף בחלק הפנים, אבל תחת הקרום הדק שפיר הוי חיפוי בשר לפי מנהגינו כרש"י.

ונמצינו למדן דלש"י הוב"ש והר"י סוראוינה החלב שבין הקרוימים העליונים אסור לכו"ע, ומה שתחת הקרום הדק מותר לדודן, וזה י"ל שהוא ש"י הדברי חמדות הנ"ל דס"ל דיש כאן חלב אסור בחלק הפנים ועי"כ המר ארמ"א יצ"ל בדוחק המ"ש הרמ"א דא"צ להסיר רק הקרום, כינתי שיסירי שני הקרוימים יחדיו וינהוג כרום העולם שמתירין אלו ב' הקרוימים יחדיו, וי"מ חלב שתחתיו שפיר שרי למנהג בני אשכנז, ועי"כ נראה שאין מסירין אותו מע"ג הבשר האדום, וא"י קולפין הבשר כלל, וכפי המבואר בשו"ת שיאל ומשיב הנ"ל גם בלעמבערג נהני לקבל בחלב זה עי"ש, וכן נהני בק"ק סאטמאר כנ"ל, וכן המנהג מק"ק גאליץ ע"ה כן.

ויש עוד שיטה שלישית והיא המביאר בשלחן גבוה הו"ד בדרוכ"ת
 סקל"ה שכו' בביאור ד' רש"י בדף צ"ג דיש להכסלים קרום דק המתפשט ע"פ כל
 הכסלים והוא אסור ממים חלב לכו"ע. ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף יצ"ו
 אסור לכו"ע. ותחת אותו חלב יש עוד קרום עב ולכן ואינו מתפשט בכל הכסלים
 אלא בקצת מקומות ותחת אותו הקרום עב והוא החלב שנחלקו בו בני אשכנז עם
 שאר בני הארצות וכו' עכ"ל. ומדבריו נ' דס"ל דחלב שתחת הקרום הדק ג"כ אסור
 לכו"ע. דק החלב שתחת קרום העב התחתון יש מהירין. (וזהו ד' לומר דהוא מיותר
 בחלק האחר דהרי קאי על הרמ"א דמורו בחלק הפנים). ונ' דס"ל דגם המהירין
 לא מחשבו לחיפוי בשר רק הקרום העב דהוי כבשר. אבל קרום הדק כו"ע מורו
 דלא הוי חיפוי ואסור חלב שתחתיו. ולדבריו צריכין להסיר החלב שע"ג בשר
 האדם. ואולי צריך לקלוף הבשר כמנהג א"י. וגם הקרום העב התחתון לכאורה
 צריכין להסירו שכולע מחלב שע"ג. אבל אינו מכליע תחתיו וכד' רש"י בדף ח'
 הנ"ל. ולפי"ז נמצא בהדרכ"ת שהעתיק בסקל"ה את ד' השלחן גבוה הנ"ל.
 ובסקל"ז העתיק ד' הטהרת אהרן הנ"ל דס"ל שא"צ להסיר רק הקרום העב העליון
 וחלב הנגזר ונמשך עמו. אי"כ זיכה שיטרא לבי תרי. דלהשלחן גבוה לא ד' להסרת
 קרום העב העליון דהא החלב שתחתיו אסור מדינא וצריכין לגרונו. וכן החלב
 שתחת קרום הדק אסור. ואף הקרום העב התחתון יש לאסור.

והעולה לנו מכאן דממה שכ' הדברי חמודות להקשות ע"ד
 הרמ"א הנה מדברי רש"י נראה בדף ח' שהקרום הכסלים הוא
 הקרום הדק ולא הקרום העליון וכן נראה מרש"י חולין צ"ג
 צ"ג ולא כפי מה שרוצה לדחוק עצמו כאן במה שכותב שם
 הא"נ דהחלב מונח תחת הקרום אלא שהופכים הבהמה וכותב
 בעצמו שהוא דוחק עיי"ש וכן לא כפי שמנסה לפרש. שהוא
 בחלק האחורי עיי"ש אלא דמשמע ברור מרש"י דף ח' שהוא
 הקרום הדק ומונח הוא על הבשר ולא הקרום העליון כפי מה
 שרוצה הנ"ל לדחוק דברים מפורשים הכתובים ברש"י לא כן
 וכן נראה מדברי הזבח שכו"ל דס"ל כפי פי' רש"י דף ח'
 שקרום הכסלים מונח הוא על הבשר ונאסר מוט כחלב מונח
 עליו והוא החלב שבין הקרום העב והקרום הדק.

וכן מה שהביא מדברי המהר"י סוראזינא ד"ק חלב בולק הפנים וכן הוא שיטת הכולתן גבוה שיש חלב בולק הפנים ומה שבי' לתורה דבהרמ"א לא משמע כן ההנה הרמ"א כותב דצריך להסיר קרום הכסלים וכפי המבואר שכוונתו לקרום שעל הראפלע כמבואר בד"ה ובדף צ"ג ואין סותרים דברי הזבח שמאל ומהר"י סוראזינא ואורבא דבריהם מתואמים להפליא עם דברי רש"י צ"ג וד"ח ואף דברי הט"ג שהביא גם יש לישיב עם דברי רש"י שהרי כ' על קרום הכסלים שנאסר משום חלב ודבר זה ידוע בשם שיטה מהמפרשים שקרום אינו חשוב חיפוי אם הוא אסור וא"כ שפיר ס"ל שהחלב שתחת הק' הקרום נאסר.

ויש להאריך עוד הרבה בזה אך נציין רק מה שלמד הנ"ל מהיוצא מכל הדברים שהוא עצמו כתבם ז"ל.

ועכ"פ לכו"ע אין שום איסור חלב בחלק הפנים וכמו"ש כמשיב דבר דהו"ל חלב הדפנות דשרי וע"כ שפיר מותר הכשר האדום וגם הקרום העב ואינם נאסרים משום חלב שצ"ג וד"ק.

ולמותר להאריך בחומרת העניין!

וכן מה שכתב בסוף דבריו ז"ל.

ועכ"פ נמצינו למדן מכ"ז דאחי שפיר מנהגן של אלו שאין מסירין רק הקרום העליון וחלב הנמשך צמו ולא נולת דא"צ להסיר אף הקרום השני הדק. רק הקרום העב העליון ומ"ש רש"י בדף צ"ג דקרום הדק אסור כוונתו להקרום העליון וקראו רק נגד הקרום העב המתהקן.

וכדאי לציין שהמנהג המקל ביותר טל ק"ק ססמאר מפי הרי"ל וויס גם הפירו הקרום הדק וכאן עושה לעצמו מנהג ללא יסוד של מנהג ממקדים. ומכריע לבדו נגד כולם ללא הכר שכוונת רש"י הוא לקרום העליון ודוק.

פרק ה

בדין השומן שע"ג הצלעות

(א) הנה בא"י מחמירין בזה להסיר השומן שע"ג הצלעות, ובחור"ל לא החמירו בזה בשום מקום. גם אין לזה שום מקור בפוסקים, וכבר הרעיש בחשו"מ משיב דבר ח"ב סי' כ"א על הלחם שערים (מהש"ב מקיראן) שרצה להחמיר בזה ולומר שזה חלב הכסלים, והמשיב דבר מכר שזה חלב הדפנות דשרי כמבואר בח"כ, וכמו שני' מבואר בד' הרמ"א בס"ז רבחלק הפנים אין שום חלב רק הקרום שע"ג הכסלים בלבד, ולא נמצא בשום פוסק שאסור, אדרבה מדברי כולם נלמד שזה היתר גמור מרלא פילפלו מזה בענין הכשר שבצלע י"ב.

ובספר תורת הניקור הירושלמי נדחק להביא מקור למנהג א"י ממ"ש הב"י בשם אבן הירחי דאזה נשים שככמה מדינות החמירו בזה, ע"ש, ושם מבואר להיפך שא"צ לנקרן ירחה ינהג זה, והביא עוד בס' יונקא אברהם י"דא דהו להרחק מן הספיקות ע"ש, והמחמיר יחמיר לעצמו ולא לערער על אחרים שעושים כדין.

הנה בביאור מקור לחלב זה הנה בודאי שמחשובת המשיב דבר משמע ששם הוא חלב הדפנות. אך עי' מה שכתבנו בסע' ד' ששם מביא כמה שיטות שחולקים ע"ד המשיב דבר ולכל השיטות הנ"ל מבואר דקרום הכסלים הוא הקרום הדק שנמצא תחת הקרום העב העליון.

והנה זה כמעט דבר ברור שלשיטת השולחן גבוה יש שם חלב כמו שכותב ז"ל הובא בדרכי"ת ס"ק ל"ה בביאור דברי רש"י בדף צ"ג דיש לכסלים קרום דק המתפשט ע"פ הכסלים והוא אסור משום חלב לכו"ע ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף וגם זה אסור לכו"ע ותחת אותו חלב יש עוד קרום עב ולבן ואינו מתפשט בכל הכסלים אלא בקצת מקומות ותחת אותו קרום עב והוא החלב שנחלקו בו בני אשכנז עם שאר ארצות כו' עכ"ד.

והרי מפורש יוצא מדבריו שיש חלב על הראפלע וכיון שעל הראפלע הוא חלב גמור ושם הרי יש צלעות א"כ מהיכן

לנו לזלזל בין הראפּלע לצלעות עד הטרפּש. וכדאי לראות בעין שנשאר ממש מקום קטן בין הראפּלע לטרפּש הכבד וע"כ קשה לזלזל בין הראפּלע לשומן שע"ג הצלעות אף שהרי קיים חלב הדפנות שהרי מפורש הוא בתו"כ. אך חלב זה מקומו הוא מטרפּש הכבד ולמעלה לצד חלק הפנים במקום ששם הראות וכן כתוב מפורש בלשון הסמ"ע דמתצר הכבד ולמטה מתחיל החלב ועיין במשיב דבר שנדחק מאוד בביאור דברי הסמ"ע המפורשים הנ"ל.

ולא נאריך כאן בראיות והוכחות אף שיש עמנו כמה וכמה ראיות ברורות אלא נביא אך ראייה אחת שאין עליה פירכה דהנה ברמ"א כתב להביא מחלוקת דבני אשכנז ושאר ארצות בדין חלב שתחת הבשר אדום דק כלשון הרמ"א שם ואם היתה מחלוקת בניקור החלב שעל הראפּלע היה להרמ"א לפרש המחלוקת ולא לתפוס מחלוקת בדבר שלהמחמירים בדין זה הרי שבכמה וכמה קדומים שעל החלב הזה ישנן מקילין וע"כ נראה לכאורה כראי' ברורה שרמ"א ס"ל שצריך לנקר קדומין הללו והחלב שחתום.

ובפרט שמקור דברי הרמ"א הם ממה שכתב הסור להביא דברי רש"י וחלין צ"ג שכותב שם מפורש שקרום הכסלים דק וקלוש וכמו שמבאר בד"ח שם ברש"י דבקרום הוא מונח על הבשר וע"כ הרי כבר ידועה השיטה דקרום הנאסר אינו נחשב לחיפוי לכו"ע וא"כ הרי זה חלב וצריך לנקרו.

פרק ו

בדין בשר שבין צלע י"ב לי"ג אי שייך לחלק אתחוריים

הנה בענין הבשר שבין צלע י"ב לי"ג רבתה המבוכה בין הפוסקים. אי צריך להנחתו לחלק אתחוריים או דשייך לחלק הפנים שאוכלין אותה. זה אומר בכה וזה

אומר כה, ונכאר דמר' כל הפוסקים נראה להקל בזה, וגם שטעות נפוצה כפי העולם שבאונגארן נהגו להקל ובפולין וגאליציען התמידו בזה, ולפי מה שיתבאר זה טעות גמור שבשום מדינה אין מקום שיהא מנהגי עיר אחת רומה לחברתה בענין זה, וכל המדינות שווין בזה שבעצרות הרבה נהגו להקל, ועיירות הרבה נהגו להתמיד, ואף היכא כשנהגו להתמיד הוא רק חומרא לכתחלה ולא מדינא, ונכאר בקצרה מר' גדולי הפוסקים.

סעיף א'

(א) הנה בדברי גאוני קדמאי לא נמצא אף דמו' שיהא צריכין לחתוך בשר זה לחלק אחוריים, אלא אדרבה מדברי כולם נראה שבשר זה א"צ אפי' לנקר החלב שכתוכו, כאשר קבצם הגאון מהרש"ם ז"ל בתשובתו הנדפס בסו"ס רצת תורה על הלכות שחיטה, והנה במהר"ל דף ג' ע"ב מבואר שצריך לחתוך הצלע הי"ג לחלק אחוריים כי הוא צריכה ניקוד, ראין שיין לפניו רק י"ב צלעות ואמר שיש לזהר בזה למנות בכל פעם דהטבחים שוגגים מחמת מהירות עכ"ל, ומזה נראה ברור שא"צ לחתוך רק הצלע הי"ג אבל הבשר שקורס לו מותר, ולא קאמר שימנו י"ב רק מהצלעות ולא על הבשר עש"ה, והמשאת בנימין סי' ס"ו האריך שגם מה שמיניחין צלע י"ג הוא רק חומרא בעלמא והכו' דלא להוסיף עלה והביא לראי' גם מר' התה"ד סי' קע"ז, וגם מר' הגאון ר' שכנא ז"ל, והו"ד בש"ך סי' ס"ד סק"י בקצרה לדינא ע"ש, וכן מבואר להדיא בסוף תשובת הרמ"ע מפאנו שרק מצלע י"ג ואילך צריך לנקר ולא מקורס לזה, ובתשובת הרב מהר"י סוראזינה הנדפס בסוף תשו' הרא"ש ביאר טעם החומרא שבצלע י"ג, מפני שהוא טירחא גדולה לנקרה ולהסיר החלב מעלי' ויכולין לבוא לידי מכשול, ומראגה זו עשו קדמונינו פרישות, וגבול נתנו בין חלקי הפנים ובין האחוריים והוא העצם הזה יעו"ש באריכות בדבריו, והוא ה' תלמיד הבורק הר"צ מקראקא שבימי הרמ"א בעמח"ס בריקת הר"ן וכמוש"ש שלמר ממנו הדינים והמלאכה והפליא שם רוב בקיאותו בזה, ומלשון זה מבואר להדיא שעצם הצלע י"ג הוא הגבול אבל הבשר שיין לחלק הפנים, גם בספר שלחן גבוה סי' ס"ד כי לחוק המנהג להניח צלע י"ג לאחורים ולא יותר ע"ש, וכן בערוך השלחן סי' ס"ד סל"א פסוק שרק צלע אחד מניחין לאחוריים ע"ש.

מה שכותב כאן להביא מגאוני קדמאי שלא רק שאין צריך לחתוך בין צלע י"ב ליי"ג אלא שאין צריך לנקר, הנה ממה שברור לו בדברי מהרי"ל שאין צורך לנקר כלל בשר שביין צלע י"ב ליי"ג הנה מל' מהרי"ל משמע דס"ל דצריך לחתוך

י"ב צלעות מדוייק כיון שכותב שאין שייך לחלק הפנים רק י"ב צלעות אך מחמת המהירות שוגגין לחתוך הצלע הי"ג הנה מה שהוכחתו היא ממה שכותב שמחמת המהירות שוגגין לחתוך י"ג צלעות ולא נקט הדין דבשר שבין צלע י"ב ליי"ג הנה זה גופא הראי' שנהגו לחתוך בצלע עצמו שאם לא כן לא היה אפשר לסעות בחיתוך הבשר שהרי אחרי צלע י"ג אין כלל צלעות ואם לא היה מדקדק היה נחתך לו הרבה מאוד ומחמת המהירות שצריך לחתוך בצלע דווקא הרי הוא יכול לסעות ולחתוך בצלע י"ג ממש.

(ב) ומה שהביא מדברי המשאח בנימין שגם צלע י"ג הוא רק חוטא הנה החת"ס עצמו הבין שצריך לנקר כמפורש בשם דמשום חלב הקרב וכן בגב"ע בב"ד העיד הרי"ל ווייס כן שנהגו לנקר בסטמאר משום חלב הקרב, וכוונת המ"ב פשוטה שכיון רק לחלב ששיך לחלק אחוריים והוא חלב הכליות וכדומה.

(ג) וכן ממה שהביא להלן בשם המהר"י סראזינא הרי כמה שכתב בסוף תשובות הראש שם מבואר להדיא שצריך ניקור וכן מת' הרמ"ע מפאנו שכ' לחלב שבחלק האחורי ודו"ק.

סעיף ב'

(ב) והראשון שמוכר להחמיר בכשר זה הוא הנוכח' תנינא חיריד סי' ל"א שכ' שיש בכשר שבין צלע י"א לי"ב חלב וצריכין לנקרו ושייך לחלק אחוריים. וכפי שפירש דבריו בחת"ס חיריד סי' ס"ח ועוד כמה אחרונים כוונתו לכשר זה שבין צלע י"ב ליי"ג דשייך לחלק אחוריים. אכן בנו הגאון כשיבת ציון סי' כ"ז פ"י דבריו שכוונתו כצירוף ב' צלעות קטנות שסמוך לחזה ואח"כ יש י"א צלעות גדולות ואח"כ ג' צלעות קטנות. ואחר הרי"א צלעות גדולות שייך לחלק האחר והנהיר על כמה יצו"ש והועתק בפת"ש. וכן פ"י בד' הנוכח' הגה"ק מכאטשוטש ו"ל בס' דעת קדושים על ירד. וכן פ"י בשו"ת שואל ומשיב תליתאי סי' ש"ז. וכן

פי' בשו"ת רבני מלכאל ח"ב סי' ל"ו ועוד הרבה אחרונים. ועי' בשו"ת שבט סופר, חיו"ד סי' ז' שכו' שחת"ס לא ראה ד' השי"צ ואילו ראהו ה"י ג"כ מפרש כן ד' הנוב"י, ונמצא לפי"ז דגם הנוב"י אינו מחמיר רק אחרי הצלע ה"יג ולא בכשר שקורם לצלע י"ג. ועוד קולא יחידה מבואר בד' השי"צ דגם הצלע ה"יג גופי' לחלק הפנים יחשב, ורק הבשר שלאחריו אסור. אכן בשו"ת בית שלמה חיו"ד ח"א סי' מ"ה כ' שאין נראה כן בד' הנוב"י, וע"ע גם בשו"ת פני ארי' החי חיו"ד סי' כ"ג ועוד אחרונים.

אמנם כדאי לציין דכ"ז הוא רק בשאלה אם לדון בשר זה כאחוריים או שאפשר להשתמש בו בחלק הפנים אם ניקור במבואר בחת"ס עיי"ש.

סעיף ג'

אמנם בספרי המנקרים בטהרת אהרן ובזבח שמואל מבואר בפירוש להחמיר גם כזה וכי' שכשר זה צריך ניקור היטיב ממנקר קומחה כמו חלק אחוריים וע"כ צריך לחתכו לחלק אחוריים, ואחריו נמשך תלמידו כצנה לרוד ומרעיש שם על רוב העולם שאין נוהגין כן, ומסיב גם כונת הסמ"ע לזה שכוונתו לבשר שקורם צלע י"ג.

גם בבית יצחק סי' ס"ה ס"ח כתב להחמיר בבשר זה עיי"ש, אלא רבתיקון הבית שם כ' בעצמו אחרי שהעתיק ד' הכנפי יונה הנ"ל דבבשר שקורם הצלע לא שייך לומר דפרוקי מפרקי והחלב מותר שהבשר חופה אותו, כי ע"ז ראפשר דמה"ט גופי' אין אוסרין הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג וברוב מקומות לוקחין אותו לחלק הפנים, ואף דלכתחלה יש למנוע מלאכול אותו בשר משום חלב שיש שם בתוך הבשר שצריך לנקרו וזה טעמו של הנוב"י שהחמיר, מ"מ כיון שיש שם חיפוי בשר כראוי אלא ריש לחוש דבהמה בחי' פרוקי, מפרקי וכיון שהבשר הזה מונח בין העצמות א"א לפרק והוא דבר הנראה לעיניים וכמו"ש הרב הב"י, אכן בדיעבד אין אוסרין אפי' הבשר עצמו וכו' עכ"ל.

ובחת"ס חיו"ד סי' ס"ח כ' דאין לנו אלא הסכמת השי"ך בשם מ"ב דגם צלע י"ג אינו אלא חומרא והבו דלא להוסיף עליה, וכתב דגם הנוב"י והוב"ש והאהל יצחק לא קמיידי רק באתרא דנהיגי לנקר אחוריים, אבל באתרא דאין

מנקרים אחוריים כבמקומותינו א"צ להניחו לחלק אחוריים והקצבים בקיאים להפשיט השלי"ם מעליו שניקורו קל, וגם אינו חמור כ"כ ומניחין לחלק הפנים וכי' שכן המנהג. אכן מהבי"צ שהי' השו"כ בפעסט נראה שמנהג מקומו הוא להחמיר בזה, וכן מעידים מנקרים מפעסט.

רפני ארי' החי כותב ששוב נודע לו שבלאמזא אוסרים חלק הכפל שלפנים וגוררין היטיב החלב שתחתיו רק חלב הכפל שלהוץ מתירין ומסתמא כן הנהיגו שם הגאונים אשר ישבו שם על כסא ההוראה ע"ש, אבל עכ"פ גם שם הניחו הבשר לחלק הפנים, וכ"נ בשו"ת דברי מלכאל סי' ל"ו שהי' אבד"ק לאמזא דכ' ג"כ להחיר הבשר לחלק הפנים עם ניקור ע"ש, ולפי המבואר בפני ארי' החי גם בק"ק אורלי ובכיעלסק הי' המנהג להקל, והדברים החמירו עליהם שעכ"פ ניקרו הבשר.

סעיף ד'

גם באונגארן אף שהח"ס כי המנהג להקל וכן הי' המנהג בפ"ב כמ"ש בשבט סופר כנ"ל, מ"מ בפעסט נראה מד' הבי"צ שהחמירו בזה, ומנקרי פעסט אומרים שבפעסט בדרך כלל לא בא לחלק הפנים, ואם אירע שבא ניקרוהו היטב, ובשו"ת בית שערים חיו"ד סי' קי"ט שהי' בק"ק אויפאלי כי שבמקומו מחמירין בזה, (אלא דמ"ש להביא רא"י מד' המהרי"ל והכנפ"י הנ"ל, דבריו צע"ג דאדרבה מדברי כולם נלמד שהצ"ע הוא הגבול, ומוכת מדבריהם שהבשר שקורם לזה שייך לחלק הפנים בלי ניקור, וכמו"ש בבית שלמה סי' ק"ז והמהרש"ם בתשו' והשבט סופר ועוד אחרונים, וז"פ וברור וד' הבית שערים צע"ג), והבי"ש גופי' כי להחמיר רק משום חומרא וגדר לא מדינא יעו"ש, וכן היו עוד עירות באונגארן שהחמירו בזה להניח לחלק האחוריים.

ובמה שכ' לתמוה ממה שהביא ראי' מדברי מהרי"ל והכנפ"י
הנה כבר ביארנו לעיל הדברים וזה סיוע למ"ש שם.

סעיף ה'

בשו"ת משנת

אליעזר (מישל) מה"ק סי' כ"ה כי שבגלילותיו נוהגין להחמיר, וכ"ה בשו"ת ברכת חיים (לעזנטשא) סי' נ"ג יעו"ש, וכן היה בהרבה עירות בפולין

סעיף ר'

ועיין היטב במה שכתב כאן היוצא מהנ"ל, וז"ל.

ז) היוצא לנו מכ"ז שדעת כל הפוסקים הקדמונים הוא להקל בזה, ומנהג רוב המקומות הי' לקולא, וגם להמחמירין הוא רק חומרא לכתחלה כמו"ש בב"ע ובבית שלמה ובבית שערים, ולא הי' בזה מנהג מוסכם בשום מדינה, רק בכל עיר ועיר היו מנהגים חלוקים, וכנראה שבכמ"ק הרכנים או הקצבים החמירו על עצמן בזה, ובשו"ת שתי הלחם מחמיר עוד יותר וכ', דמנהג נכון להניח עם הירכות כ' צלעות מכל צד מחמת פרישות מחלב הכסלים שאצלם שנהגו בהם, וראוי לעשות כן לכתחלה, ואם לפעמים חתך הגוי ולא הניח אלא אחת יש להקל כיון שהניח אחת עכ"ל, והדרכיתשוכה סקמ"ז כ' שלא ראה נוהגין כן, וכאמת כן הי' המנהג בכמה מקומות כזיכענבערגן ובשאר מקומות לחתוך גם את הצלע י"ב, והוא משמרת למשמרת.

וסבורני שאין להאריך בהסברת המצב הנורא והזילזול הנכתב כאן לעשות ממה שהחמירו בכל העולם כולו לנקר משום חלב הקרב כמבואר בחת"ס וכן בכל המקומות שהביא הוא עצמו כאן כמבואר לעיל ולהוציא שרוב מקומות היו לקולא בשעה שאף המנהג המקיל ביותר לק"ק כסמאר הרי שגם בזה נהגו להחמיר ועדיין לא מצאנו גם מנקר אחד שיש לו מסורת מדור דור שיתיר ללא ניקור כלל.

והדברים מדברים בעצמם והמאריך גורע!!!

פרק ז

כדין אי הבשר הזה צריך ניקור מהחלב

(א) הנה עד כה דיברנו מהדין אי שייך הבשר הזה לחלק אחרונים או לחלק הפנים. אמנם אף במקומות שנתנוהו לחלק הפנים היו מקומות שניקרו אותו

מהחלב שבתוכו, והיו מקומות שרק לקחו הקרום העב שעליו ולא ניקרו אותו כלל, והנה מדברי הפוסקים הקדמונים הנ"ל היה המהרי"ל והרמ"ע כפאנו והמ"ב ותשרי מהר"י סוראזינה בסוף תשרי הרא"ש והכנפי יונה והסמ"ע, והש"ך והכר"פ והשלחן גבוה והב"ל, מדברי כולם נלמד שהניקור מתחיל רק מצלע י"ג ולהלן אבל קודם לזה אין שום ניקור בהבשר, ובכנפי יונה הסביר שהחלב הזה נקרא חלב שהבשר חופה אותו, ולא אמר דבהמה כחיי פרוקי מפרקי לפי שהוא סגור בין הצלעות ע"ש, ובבית יצחק בתיקון הכית הודה לו בזה, וכי שזה טעם מנהג רוב המקומות שמניחין אותו לחלק הפנים ואין מנקרים אותו כלל, וגם הוא אף שמחמיר לטלו לחלק אחוריים אעפ"כ פסק בדבדעבד כשר אף בלי ניקור, וכ"ה בשו"ת בית שלמה סי' ק"ז ע"ש, ומזה נראה שמנהג רוב המקומות היו להקל אף בזה, ובפרט לר' השי"ע ורעמי' בדעת הנוכ"י אין שום ניקור רק אחר צלע הי"ג ולא מקודם לזה.

הנה מה שמאריך כאן בפיספוט מילין, הנה כבר ביארנו לעיל שהנ"ל מערבב הדברים אף שדברים פשוטים הם ביותר, מפני שכאן ישנן ב' דברים א' חלב המתנייים והכליות שהוא חלב ששיך לחלק האחורי אם נמצא גם מזה מעט בחלק הפנים וע"ז עיקר דברי הראשונים מהיכן מתחיל חלב זה,

מה גם שביררנו שמדברי המהרי"ל פשוט הוא שס"ל שרק עד צלע י"ב ולא על הבשר שבין י"ב ליי"ג כפי שהוברר ל' וכן הוא מההרי"י סוראזינא בסוף ת' הרא"ש ובכנפי יונה והסמ"ע, וכבר הבאנו שבדברי הסמ"ע אף המשיב דבר נדחק ביותר בזה וכותב על עה שלא דייק בלשונו עיי"ש שכתב ז"ל שמאחרי חצר הכבוד מתחיל החלבים עיי"ש.

וכן מפורש ממה שהביא כאן הכנפי יונה שכ' שהחלב הזה נקרא חלב שהבשר חופה אותו ולא אמרינן דבהמה בחייה פ' מיפראי לפי שהוא סגור בין הצלעות ע"ש ובבית יצחק בת' הבית הודה לו בזה וכ' שזה טעם מנהג רוב המקומות שמניחין אותו לחלק הפנים ואין מנקרין אותו כלל מ"מ הבית יצחק מחיר עליו כחלק אחוריים.

והנה מדברי הכנפי יונה והבית יצחק ברור הוא שכונת דבריהם הם למה שביארנו לעיל המחלוקת אם חלב זה נמצא בחלק הפנים או לא נמצא אך כ"ז הוא בחלב של חלק אחורי כגון חלב הכליות וכדו' אך חלב הקרב לכו"ע נמצא בחלק הפנים וע"ז פי' כאן הכנפי יונה שלא שייך כאן פירוקי מיפרקי כיון שהוא סגור בצלעות ושלא כמו שפירש הנ"ל שאין כלל חלב אלא שנמצא כאן חלב אך החלב האמור משום חלב המתזנים (תרבא דחתי מתנא) שהוא בנודע ביהודה להחמיר גם בחלק הפנים זה ס"ל שאינו אבל חלב הקרב בודאי שנמצא ואין להאריך.

וכבר ביארנו לעיל שהנ"ל רוצה להקל אבל מ"מ להפוך דברים ולפרשם ההפך ממה שפי' המפרשים זה ברור שהוא דבר נורא!!

שהרי הבית שלמה מחמיר בזה עיין מ"ש בתשו' וכן הוא בבית יצחק ובשאר הראשונים כפי שביארנו וא"כ איך אפשר להוציא מכאן שמנהג רוב המקומות להקל בשעה שברור שמנהג רוב המקומות להחמיר.

והדבר הב' הוא שלכו"ע ס"ל שיש כאן חלב הקרב ולא הקילו בזה אף אחד למעשה ואף שיש הסוברים גם חלב זה אינו מ"מ למעשה לא מצאנו מנהג שיקל בזה.

וכן מבואר להדיא בחת"ס שצריך לנקר וכן מביאו הנ"ל וז"ל.

אמנם בחת"ס חיו"ד סי' ס"ח כ' שהבשר הזה צריך קצת ניקור מהשלי"ם שעליו והקצבים בקיאות בזה.

ובתשׁו' פני אדני החי סי' כ"ג נסתפק בכוונת הח"ס, דבפשטות משמע שהשלי"ם הזה הוא הקרום הפדוס גם על חצר הכבוד, והוא הקרמא דכפלי שבחולין צ"ג המובא ברמ"א סי' וס"ב שצריכין לנקרו, וא"כ למה כ' הח"ס דבמקומות שמנקרים אחוריים מניחין הקצבים גם בשר זה לחלק אחוריים, והלוא סו"ס הקצבים מוכרחים להסיר הקרום הזה מחלק הפנים, מה הואילו במה שמניחין הבשר לבקיאין, וע"כ דכוונת הח"ס דחוץ השלי"ם הזה צריכין עוד לנקר הבשר מהחלב שבתוכו, והאריך עוד בזה והביא שהמנהג בגלילותיו שלא לנקר הבשר הזה כלל, והביא שמה מקרוב נחארח אצלו הרב מ' סענדר האבד"ק אורלי שי' והצעתיו לפניו המבוכה הגדולה שיש בדבר זה, והעיד לפני כי כבוד הרה"ג מהרא"ל ז"ל אבד"ק ביעלסק נתעורר לזה זה שנים, וצוה להביא לעירו מנקר מומחה ולמד להקצבים דשם לנקר הבשר הזה, ואח"כ נתן להם קבלה על ניקור בשר זה והלך לדרכו, ואח"כ הרגיש הרב ז"ל בהקצבים שאינם זהירים בזה ואסר להם הבשר הזה בהחלט, וכן הנהיג הרב הנ"ל בק' אורלי לאסור הבשר הזה, אמנם שוב הביא ד' הלחה"פ בשם חקנת סמ"ע וגם ד' הכנפ"י והבי"צ שמקילין מזה ולא אמרין דפרוקי מפרקי, והעלה שכ"א יש לו ע"מ לסמוך ושבאלמזא מחמידין לנקרו מצד פנים ולא מצד חוץ, יעו"ש.

גם בק"ק סאטמאר נקרו הבשר הזה כפי עדות הרה"ח רי"ל ווייס נ"י הנ"ל, שלקחו קרום דקדק עם קצת שומן עד הבשר.

והרי כאן עדות של הכותב הנ"ל דברים ברורים שהמנהג המקל ביותר ג"כ החמיר בזה כדברי התת"ס שהו"ל.

ועכשיו נבקש לעיין היטב בהיוצא מכל הנ"ל, וז"ל!!

עכ"פ היוצא לנו מזה שלרוב הפוסקים א"צ אף לנקר הבשר הזה כלל, וכן נהגו ברוב המקומות, והיו מקומות שניקרו קצת קרום דק שעל הבשר, ואף להמחמירין מותר בדיעבד בלי ניקור כמו"ש בכ"צ, והח"ס כי שניקרו אינו חמור כ"כ ע"ש, ונהרא נהרא ופשוט.

והבן להיכן הדברים מגיעים.

פרק ח

בענין החלב שע"ג צלע י"ב סמוך לחוליות שכשדרה לצד העור

(א) הנה בא"י נהגין גם להסיר החלב שיש למעלה מהצלע י"ב לצד העור, ואומרין שזהו החלב שתחת המתניים דאסור, וכתב בס' תורת הניקור הירושלמי שזה כונת בעה"ע דגורר את החלב שתחת המתניים, וכונתו על חלב זה שאסור משום תרבא דתותי מתני ע"ש, וגם בזה לא נהגו כן בשום מקום בחו"ל, ואפי' בהמקומות שהניחו הבשר שבין צלע י"ב ל"ג לאחוריים, אבל צלע י"ב גופי' הניחו לחלק הפנים ולא ניקרו ממנו כלום.

(ב) ובעיקר הדבר הנה ברין מה זה נקרא תרבא דתותי מתנא יש פלוגתא בראשונים, ולש"י רש"י בחולין דף צ"ג הוא סמוך לכסלים ע"ש, ולהרמב"ם פ"ז מהל' מאכ"א הוא סמוך לירכיים יעו"ש, אלא שכו' בס' הנ"ל שמקור שיטתם הוא מד' הר"ף לפימ"ש ככ"י בפירוש דבריו, וז"ל נראה דהיינו חלב שלמטה אחר גמר הצלעות אצל חוט השדרה, בין אותו בשר ובין פני הכשר הסמוכים לעור יש כמין שומן והוא נקלף בסכין וכו', וכ"כ בד"מ סק"ב וז"ל ודע כי חלב זה הוא לצד חוץ הצלעות הקטנות שנשארו באחוריים, והוא בין השומן הנראה בחוץ ובין הכשר המונח על הצלעות אצל השדרה ונראה בראש אחוריים, וכשמפרידין השומן מבחורין מעל אותו בשר נראה אותו חלב עכ"ל, ומה אומרים שזה המקור שצריך לנקר אותו חלב שסמוך לעור.

(ג) ודבריהם תמוהין מאד, דהרי בפירוש כ' ככ"י שזה אחר גמר הצלעות, והד"מ כ' בפירוש שזה בחלק אחוריים במקום הצלעות הקטנות, ואיך אפ"ל דזה בצלע י"ב שבחלק הפנים, וכן מכואר להדיא בכנפי יונה והו"ד גם בבית יצחק סי' ס"ח דתריבי דתותי מתני הוא רק לאחר צלע ה"ג, אבל מקודם הוי חלב שהכשר חופה אותו, ומה מוכח ג"כ כמוש"ל בפ"ו דמה שהרעיש בס' צינה לדוד מחלב זה בכשר שאחר צלע י"ב.

וכבר ביארנו כמה פעמים גודל הסעות בהבנת ענין זה ודברים מפורשים נאמרו בשיטת הנו"ב מה שכ' שיש חלב שם,

ומסעם זה נהגו בהרבה מאוד מקומות שלא להשתמש כלל גם בצלע י"ב גופא ואף שאם חותכין בצלע י"ב ומשאירין את הצלע עצמה בלא בשר ג"כ אי אפשר לבוא לכלל חשש

איסור של חלב זה האמור בנו"ב מ"ם נהגו להוסיף חומרא וכפי שהביא הכותב הנ"ל בכמה וכמה מקומות כפי שהו"ל ועיין מה שהבאנו ג"כ בזה מכתב רבני האתאחדות עיי"ש

אך הדברים מפורשים בבית יצחק שכותב דף כ"ג בגבע"פ ז"ל צריך להזהיר את הקצבים והשוחטים בעת שמחלקים וחותרים הבהמה לשנים יהיו זהירים שיחתכו בשוה סמוך ממש לצלע י"ב כי הבשר שבין צלע י"ב לי"ג שייך לחלק אחוריים וצריך ניקור מהמנקר מומחה כו' ובבי"צ—ס'— כ' כתב ז"ל שייך לחלק אחוריים והוא אסור משום חלב המתניים (שהוא התרבא ותותי מתנא האמור) ע"כ.

ורבריו מפורשים שחלב זה שדיבר בו הנו"ב וכל הנגדרים עמו איסורו הוא משום חלב המתנים וכשיסת הרי"ף שהחלב הוא לצב העור ופשוט ואין להאריך.

וראה המסקנה של הדברים ז"ל.

ה) היוצא לנו מזה שאין שום מקור לחומרא זו, ואדרבה מד' כל הפוסקים נראה שא"צ לנקר חלב זה כלל, וכמנהג כל הפוצות ישראל, ורק בחלק אחוריים במקום צלעות קטנות יש מקום להחמיר לכמה דעות, ובצד הכליות לכו"ע אסור.

הרי שמהיוצא מכל הנ"ל השמיט כאן כל הני שיטות שלא השתמשו סלל בצלע י"ב והם ג"כ קהילות אורישוואו קראלי ועוד הרבה מקומות כפי שהביאן הכותב הנ"ל בכמה מקומות

ואת מנהג פעסט שלא התחמשו בבשר שבין צלע י"ב לי"ג
ועשה את מנהג פולין שלא התחמשו בו כלל ומנהג א"י
לנקר ועוד הרבה מקומות עיין במכתב מרבני האתאחדות
המצו"ב.

וכמנהגו נוהג להתיר על אף שכתב ההפך וד"ל.

פרק ט

בענין ראשי הצלעות (סחוסים)

והנה ודוואה יראה מכאן דברים ברורים שהכותב כאן לא
רצה לכתוב האמת אלא רוצה להתיר בכל אופן שיהיה גם אם
נכתב היפך מדברי חשו"ע.
(א) הנה הקדמנו ז"ל

הנה בענין ניקור ראשי הצלעות, שבא"י נוהגין לנקר הסחוסים גם
מצלע י' וי"א וי"ב, אין לזה שום מקור בפוסקים וגם אין שום טעם להתמיר בזה,
דמקור הדבר נובע מס' טהרת אהרן סק"ו הו"ד ב"דרכי"ת סק"נ וז"ל, וגם קבלתי
מרבנותי המנקרים וכן נהגתי ע"פ קבלה מהם להתיר ראשי העצמות משני קצות
הכסלים והם רכים ולבנים ומשם מתחילין לקלוף הקרום העב של שעל הכסלים
וכו' והטעם הוא משום חלב שעל הכסלים עכ"ל, וכ"כ בבית יצחק סי' ס"ה וז"ל,
וצריך להתיר ראשי העצמות משני קצות הכסלים והמה רכים ולבנים, וטעם
האיסור משום שיונק מחלב הכסלים עכ"ל, וכ"כ בס' מנחת העולה סי' מ"ז ס"ג.

והנה הכותב הנ"ל מזלזל בענין הקבלה מפי מנקרים
וכתב ע"ז שאין שום טעם להתמיר והדברים ברורים בשו"ע
סי' ס"ז ס"ז וסדר ניקור חלבים אלו צריך ראיה מן הבקי
בניקור ואי אפשר לבאר היטב בספר כו' וכ"ה ברמ"א סי' ס"ז

ס"ה ז' ז"ל ואין ללמוד סדר ניקור רק במראית העין מן הבקי בניקורו.

ודברים ברורים בשו"ע כותב הנ"ל ההפך!!

ב) והנה בטהרת אהרן בלשון אידיש כי בפירוש כשמדבר מקרום הכסלים וז"ל אויך ליגט איין ווייס ביינדיל אויף דעה זעלביגן ארט מוז מען אַוועק שניידען עס איז פול חלב עכ"ל, וכס' גבעת פנחס הנדפס עם הכית יצחק כי בדרך כ"ה ע"ב בלשון אידיש וז"ל, ווי אויך דאס עקביינדיל פון דער 13 ריפפע אבגעשניטן עכ"ל, וכספר צינה לדוד כי בדיני ניקור הכסלים בלשון אידיש שיש שם איין ווייס ביינדיל שטייך לחלק אחוריים וצריכין להסירו ושטוב להסירו כשהבשר עדיין חם טאז אפשר להסירו בקל יעו"ש.

והנה בטהרת אהרן כותב כאן מפורש שהעצם מלא חלב וכ"כ בגבע"פ שהעצם כאן מלא חלב ושטייך לחלק אחוריים וכ"כ בס' צינה לדוד. בל' אידיש כפי שכותב כאן הכותב הנ"ל בעצמו.

אמנם כ"ז הוא מה שכ' הנ"ל בל' אידיש אך מה שכ' בל' הקודש צריכים להסיר ראשי העצמות משני קצות הכסלים והמה רכים ולבנים ורוצה הנ"ל שם להבין שהם עצמות התזה וקורא לזה ראשי צלעות התזה הנה ראשי צלעות התזה יש רק צלע אחד בכל צד ולא ראשים וכמו שכ' כאן בלשון אידיש היו יכולין לכתוב ג"כ בל' הקודש שאת הצלע הי"ג צריכים להסיר ולא לכתוב ראשי הצלעות בשעה שמדברים מעצם התזה וא"כ דברים ברורים כאן שאת ראשי העצמות צריכים להסיר ממנהג קדמונים ובקבלה ממנקרים.

והזכ"ש כי וז"ל גם צריכין לזהר לחתוך ראשי העצמות משני קצות הכסלים ההולכים בעקמימות לצד התזה והמה רכים ולבנים, כי המה מבשר אחוריים ואם הבשר חם משתלפים העצמות, ואי לא צריך לחטט ולחתוך אותם בסכין עכ"ל, וגם בדבריו יש להסתפק אם כוונתו לראשי צלעות הי"ג, או לראשי עצמות התזה, והנה להמנהג שמתירין הבשר שבין הי"ב לי"ג כ"ש שראשי הצלעות

של י"ב מותרין, אבל לפי"ז גם ראשי הצלעות הי"ג יש להתיר שהרי הם הולכין לפני לצד החזה, והם במקום הבשר של הצלע הי"ב רשם אין שי"ך לחלק אחוריים, וי"ל דאפי"ן אי נימא רהזב שמואל מחמיר להסיר ראשי צלעות הי"ג, היינו לפי דלשיטתי קאזל רהבשר שלמעלה רהיינו הבשר שבין צלע י"ב ליי"ג שי"ך לאחוריים, וא"כ גם ראשי העצמות למטה שייכים לאחוריים, משא"כ אלו הנוהגין להקל בבשר שלמעלה, א"כ גם ראשי הצלעות הי"ג שהם למטה מבשר זה מותרין, ורק חותכין מתחלת הצלע הי"ג בשווה למטה, אבל בס' טהרת אהרן והכ"צ מבואר הטעם בשביל שיונקין מחלב הכסלים, וטעם זה לא שי"ך כ"כ על הבשר שלמעלה, (ובאמת צ"ע איך יונק שם מחלב הכסלים שאינו כלל שם כמושג"ת מר' המשיב דבר ורש"פ, וצ"ל ריונק מהקרום של הכסלים שמהחיל שם), אבל להזכ"ש שכו' ששי"ך לאחוריים י"ל כנ"ל.

והנה הנ"ל עצמו מסתפק בזה ורוצה לדחוק שיונק נ מקרום וכדאי לציין שאם קרום הרי מותר לכתחילה כפי שרוצה הנ"ל להבין עיין בכמה מקומות מה שכ' בזה. וכן אי קרום אוסר א"כ מדוע שלא יאסור גם את הולב שתחוויו ודברים פשוטים הם שלא כדבריו ולא כמו שרוצה לדחוק מה גם שכ' מפורש דברי הזבח שמואל כפי שכתב הוא עצמו לעיל ז"ל להתוך ראשי העצמות משני קצוות הכסלים ומסביר בפ' ז"ל ההולכים בעקמיות לצד החזה והמה רכים ולבנים, וכיון שיש לנו מפורש מדברי הזבח שמואל וכן מפורש בטהרת אהרן ובבית יצחק וכ"כ בס' מזבח העולה ובצינה לרוד, וכיון שכן הדברים ברורים שנהגו כן בכמה מקומות וראה איך מסכם הכותב את הדברים דלעיל

ועכ"פ לכונ"ע אין איסור כסחוסים של הצלעות לפני צלע הי"ג, ואפי"ן סחוס צלע הי"ב ההולכים למטה מבשר צלע י"א דמקום ההוא לכונ"ע שי"ך לחלק הפנים, וגם אין שי"ך שם שום חלב הכסלים, ואין שום טעם לאוסרו, וגם הוא מחופה בבשר, וכן נהגו ככל תפוצות ישראל שלא להסירם, רק הסחוסים של צלע י"ג היו מקומות שהסירו, והיו מקומות שגם זה לא הסירו, ומנהג א"י להסיר גם שאר הסחוסים אין לו שום מקור וצ"ע, וכן מה שמסירין בצלע י"ב איזה אצבע טריפה, לא נזכר בשום מקום, ולשיטתייהו קאזלי רמחמרי בשומן הצלעות כנ"ל

כפ"ה, וע"כ מתמירין גם בסחוסים, וכבר הוכח לעיל דכל הפוסקים כ' להיפך, ולא נהגו כן בכל הפועות ישראל, ואין שום מקום להצדיכם להחמיר בזה, ונהרא נהרא ופשוט.

וכבר נתבאר להדיא לעיל סיבת איטור אצבע, הסריפה שהוא משום חלב המתנים ואינו שייך כלל לדין זה של ראשי הצ' שאיסורם משום טיונקים מחלב הכסלים כמפורש בכל המפרש' דלעיל וראש צלע הי"ג הוא משום שיש שם חלב ג' כמבואר במהר"י סוראזינא וכן בסהרת אגרון דלעיל והוא אסור מפ' חלב דאחוריים כמבואר בהרבה אחרונים וראשונים ואינו שייך כלל לחלב הכסלים, אלא שהוא שייך רק לשאר הצלעות ועיין מה שכבר כ' לעיל בזה ודו"ק.

פרק י

בענין ניקור הכבד

א) בענין ניקור הכבד הביא הדרכי תשובה סקע"ג בשם טהרת אהרן סק"כ, רצונו לחתוך הגידו והקנוקנות באותו צד שהמרה תלוי בו, וכשחותך המרה צריך לחתוך החלב שרכוק בה, אע"פ שזה החלב הוא של היתר שיש בקיבה שכני א"י נוהגין בו היתר, מ"מ כיון שאנו בני חו"ל נוהגין בו איסור יש לחתכו כמו חלב שעל הקשת עכ"ל, וכ"כ כ"ז בס' זכח שמואל, אמנם כ' שם שנוהגין לאכול הכבד כלא ניקור הקרום שעליו אף ששוכן עליו זה החלב, והביא שמהר"ו נתקשה בזה מ"ש מחצר הכבד שמסירין הקרום כשכיל חלב הקרב ששוכן עליו, ולמה לא מצריכין להסיר מן הכבד קרום דק, והאריך לפלפל בזה, וכ' דשאל להרמ"א ז"ל ואמר לו שמנהג אבותינו בידנו והם היו יודעים הטעם, והוכ"ש כ' ליישב כעמ"ש הטור בס' מ"ח וס' ס"ד דחלב היתר סותם נקב שבקיבה, אף בחלב טמא אינו סותם, מ"מ אמר' בש"ס כיון דכני א"י מתירין אותו החלב דקסברי חלב טהור, אמר' אינהו מיכל אכלי ולדירון מיסתם לא סתים, וכן הרי"ף והרמב"ם מתירין לגמרי אותו חלב שעל היתר, וכיון שחלב זה שעל הכבד הוא חלב שעל היתר ע"כ מקילין שלא להצריך הסרת הקרום ע"ש.

ב) ובעיקר דין חלב היתר פסק המחבר בס' ס"ד סט"ו דאינו אסור אלא מצד המנהג והרמ"א פסק דמדינא אסור, ופ' הפמ"ג כמ"ז סק"ג דמ"מ אינו אלא

מדרבנן, וע' בערוך השלחן סי' ס"ד סכ"ה דלרוב הפוסקים אינו אלא חומרא בעלמא ע"ש. ונמצא דאם נמצא מנקר שלא ניקר החלב שדבוק בהכבד, דינו כדון מי שלא ניקר חלב דרבנן שמלמדין ומוזהידין אותו ואין מעבירין אותו. כמבואר בס' ס"ד סכ"א.

(ג) וכ"ז בצד שהמרה הלוי' בו, אבל בצד השני במקום חלב הכליות, מבואר בזבח שמואל שם שא"צ לנקר הכבד כלל, רק בחתיכת אצבע הכבד הנקרא דאמורין החמיר שם משום גזירה, וכבר הובא לעיל בפ"א שברע"ת כ' דלא קיי"ל כן מדלא הובא בשו"ע ע"ש, וכן נהגו בתפוצות ישראל, ובא"י מחמירין בזה ומסירין הקרום שעליו משני הצדדין, ונהרא נהרא ופשוט'.

אך כדאי לציין שפעמים נמשך עם הכבד חלב הכליות ודבר ברור הוא שצריך לנקרו וראה בגביע בב"ד כפי שהובא בדף מ"ה בפ"ת וכפי שהבאנו לעיל.

ואין זה פלא שהכותב הנ"ל לא מצא לנכון לציין דבר

חשוב זה!

פרק יא

בענין הטבור אי שייך לאחוריים

(א) הנה בחקנת הסמ"ע ז"ל כ' להזהיר להקצבים שדרכם לחתוך במקום שכלים הצלעות בשיפוע בפלאנקי"ן למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הוי"ך שטעלי"ן והוא שייך לחלק האחור וצריך לנקרו ואין העולם מרגישין בזה, לכן צריכים להזהירם בזה שלא יחתכו כי אם עד סוף הטבור שהוא מקום מוגבל ומשם והלאה כלל לא, ושוב כ' שכיון שיש בהמות שיש להן י"ד או ט"ו צלעות ויש שאין להם אלא י"ג, לכן ידקדקו הקצבים אחר חצר הכבד, כי מחצר הכבד ולמעלה אין שם חלב, ומחצר הכבד ולמטה מתחיל חלב הכליות וחלב המעיין ושאר מיני חלבים ומשם צריך ניקור ומחלכ האחור יחשב עכ"ל והובא בלח"פ, ומה הרעישו המנקרים בזבח שמואל וצנה לדוד ובית יצחק נגד הקצבים שמניחין עד לאחר הטבור לחלק אחוריים, וכן הרעיש בשו"ת בית שלמה חיו"ד ח"א סי' צ"ו כאשר הובא בדרכי תשובה סקמ"ז.

(ב) אמנם הנה מדברי רבינו הח"ס בחיו"ד סי' ס"ח מבואר להדיא שנהגו להקל בזה, דהרי כ' ומכ"ש בשר שסמוך לבטן בטבור שקרוב מאד לחלב הפרסה

צריך השגחה להפשיט השלי"ם ההוא משם, והקצבים הישראליים אומנים
 'בקיאים בזה עכ"ל. (ובפת"ש נשמט תיבת בטבור ע"ש). הרי שהח"ס ס"ל ונהגין
 לטול ער אחר הטבור לחלק הפנים ובקיאין בניקור השלי"ם ההוא, וכ"כ בשו"ת
 פני אר"י החי ס"י כ"ג להוכיח מד' הח"ס, אלא שכ' שהח"ס אזיל למנהג בני
 אשכנז שמתירין חלב שהתח הקרום עב ולבן, וע"כ כ' שכל הניקור הוא רק
 בהשלי"ם והקצבים בקיאין בזה, משא"כ למנהג פולין שמחמירין באותו חלב צריך
 שם עוד ניקור חוץ מהשלי"ם, אלא דמ"מ י"ל דכמו דבקיאין בניקור זה בחלק
 הפנים כן עושים מן הטיבור ולמעלה שסדר הניקור שוה שם, ושוב הביא ד'
 הסמ"ע הנ"ל שהחמיר בזה, וכ' דאף דמשמע מדבריו דמעיקר הדין הי' אפשר
 ליקח גם קצת מהבשר שאחר הטבור לחלק הפנים, רק מחמת שהקצבים נטלו
 הרבה עד הכחל וער המקום הנראה הוי"ך שטעלין, ע"כ הגבילו מקום מסוים
 שהוא הטבור, אבל סו"ס הרי הסמ"ע תיקן וגזר כן כדי שלא יגעו בגוף האיסור
 ומי יפרוץ גדרו, ובפרט שטעמו לא בטל גם האידנא, והאריך עוד בזה, וסיים סוף
 דבר דנהי דאם ע"י איזה שגגה נחתך קצת מהטבור ולצד האחוריים דאין לחוש
 לאסור כדיעבד, אולם לכתחלה ווראי צריך להזהיר את הקצבים שלא יגעו גם
 בקצה הכשר שמן הטבור ולצד האחוריים אמנם אם לקחו הרבה עד מקומות הנ"ל
 נראה שגם כדיעבד אסור עכתו"ד יעו"ש.

ג) והנה מה שתמה מד' תקנת הסמ"ע, כבר כ' בזה בשו"ת דברי מלכאל ח"ב
 ס"י ל"ו (והו"ד בדרכ"ח), שמתמה על השואל שרצה להחמיר שיחתכו צד הפנים
 מהאחוריים עד הטבור, שהפריו על המדה כיון שאופן הניקור אחד הוא גם
 מהטבור והלאה עד מקום שקורין הוי"ך שטעלין, יש לנו להניח מנהג מקומותינו
 שחתכין עד המקום ההוא, ואף שהסמ"ע החמיר בזה שבכל זה הלא ראינו שלא
 קבלו תקנתו במדינתנו ולא עדיפא מתקנת חז"ל היכא דלא פשטה וכו', וגם לא
 מצינו שיחתך הסמ"ע תקנה לכל ישראל ורק כ' שיש להזהיר שלא יחתכו רק עד
 הטבור, ויש לנו כמה דברים שמצינו במחברים שראוי להזהר או להחמיר ולא
 תפסו חומרתם וכן בספרי ניקור האחרונים לא הביאו זה למנהג, ולזה לפע"ד אין
 להחמיר בזה רק צריך להשיגח אם יודעין הטכחים לנקר הכשר שם עכ"ל.

הנה ממה שהביא כאן הכותב ראייה דבפולין החמירו בכך
 וכן הביא דברי הסמ"ע הנה מוכח שכן נהגו בהרבה מקומות
 אך ממה שהביא דברי החת"ס שכ' דצריך לנקר בבשר שבטבור

ורוצה הנ"ל להוכיח שלקחו אחד הטבור הנה בחת"ס אין להוכיח כלל מכאן, שהרי כ' מפורש הל' בטבור ולא אחד הטבור כפי שרוצה הנ"ל להוכיח ובודאי שאם היה כן היה להתח"ס להטמיע חידוש גדול זה.

וראה מה שכותב הנ"ל בסיכום דבריו כדרכו !

ד) היוצא לנו מכ"ז שמעיקר הרין גם הכשר שאחר הטבור עד הכחל וההוי"ך שטעל"ן שי"ך לחלק הפנים, שאופן ניקורו שנה עם חלק הפנים, רק הסמ"ע תיקן שמהטבור ולמעלה יהי שי"ך. לאחוריים מחמת גדר וסייג, והיו מקומות שנתקבלה תקנתו, והיו מקומות שלא נתקבלו תקנתו. כמו שלא נתקבלה תקנתו לרקדק אחר חצר הכבוד, וכדיעבד לכונ"ע שרי הכשר הוא אם ניקרוהו כראוי, ולהח"ס סגי בהסרת השל"ס שהוא שהקצבים בקי"ן בו, אמנם אם הניחו עד המקום שקורין הוי"ך שטעל"ן והכחל אסר בפא"ה הנ"ל אף כדיעבד.

ומה שמסכם כאן שלחח"ס א"צ ניקור הנה ראה בגב"ע ב"ד הו"ל ששם כותב מפ' המנהג דסטמאר כפי התח"ס ושצריך לנקר עיי"ש ומה שכותב שלכו"ע שרי בדיעבד הנה הדברים מפורשים בשו"ת בית שלמה שצריך להרחיק מנקר כזה לכמה חדשים מפני המקילין עיי"ש ודבר ברור הוא שלכל הטיטות הרי שבשר זה אסור בלא ניקור והנ"ל כדרכו נוהג !!!

פרק יב

בענין חומרי מקום שיצאו משם בענינים אלו

הנה אחרי הודיע לנו ה"א כל אלה, יש לחקור אם באין בני מדינה שמחמירין בא' מאלו הענינים למדינה שמקילין שם ודעתם לחזור, אי שרו לאכול שם מבישוליהם, וכן השאלה על בני אשכנז הבאים לא"י, ושם מקילין בניקור חוטי הדם, ועוד שארי קולות, אי שרי למיכול שם דהא אנן נוהגין כהרמ"א בסי' ס"ה להחמיר בזה, וכן הוא השאלה על הדרים כיום בארצה"י שכאו ממדינות שונות שהחמירו באזה ענינים והשתקעו פה, דכבר כ' מרן הקדוש זי"ע בשו"ת דברי יואל חאר"ח סי' י' דהדבר ברור שחיובא רמ"א עליהם מנהגי הארץ אשר באו משם, כמבואר בב"ב רף פ"ג ע"ב ובנמוקי"י שם בשם הרשב"א והר"ן דכל עיר חדשה הכל כמנהג אותו מקום שכאו משם, וכ"ה בחו"מ סי' של"א ס"א ברמ"א

עו"ש שהאריך רבאמצעריקא לא היו שייך מנהג המקום שלא היו התמימות ע"י גדולי תו"ש ע"ש. וא"כ מחויבין לכאורה גם בזה להתנהג כמנהג מקומם שיצאו משם, ואיך מותר להם לאכול מהמקילין.

והנה נחזי אנן בדברים שנפטרנו לעיל, בשומן של הותרת ביררנו כראות כדורות שכרוב מקומות היו המנהג להקל גם בפולין וכפסק הרמ"א ז"ל.

ראה מה שביארנו שהנ"ל טעה בזה וראה בגביע ב"ד מ"ש בזה שהותר העב ודאי שצריך לנקר לפי כל המנהגים וכפי שכותב הנ"ל בדיון יותרת העב להספרדים ע"י לקי

ובחלב

שתחת הקרום העב ביררנו שהיו מנהגים חלוקין בפולין, ולא היו כל המדינות שזה במנהג לאיסור, וכן בעניני הקרומים שעל הכסלים היו בכל המדינות מנהגים חלוקין ורבים נהגו להקל כאשר ביררנו, וכן בענין הבשר שבין צלע ו"ב ל"ג ואופן ניקורו לא היו כל הגלילות שוות. כ"א זה בכה וזה בכה, וכן בענין חתיכת הטבור לחלק אחוריים היו שינויי מנהגים בכל המדינות.

אמנם לגבי הספרדים יל"ע בזה דהגם כרוב העונים גם אצלם הוא רק לחומרא בעלמא, ואפי' בשומן הותרת כמ"ש"ל בשם השלחן גבוה, אמנם בחלב שתחת קרום העב מכואר בהפוסקים ולדירתו היו חלב ראורייתא כמו"ש גם בשרש"ס חיו"ד סי' נ"ב, ובפירוש כ"י במהריב"ל ח"ג סי' י"ד שאם באים ספרדים למקום שנוהגין להקל בזה אין להם לאכול מבישוליהם ע"ש, והו"ד בכנה"ג סי' ס"ד בהגב"י אות מ"ב והביא כן עוד בשם איזה גדולים, וגם כ"י שם במהריב"ל דספרדים עצמן אינם יכולים לנהוג קצתם להחמיר וקצתם להקל ע"ש, וממילא לא שייך להתיר עפ"י הש"ך הנ"ל (וצ"ע מש"כ בשלחן גבוה שהספרדים במצרים נוהגין להקל), וא"כ לדירתו יש להם להחמיר בזה שלא לאכול מבישולי המקילים בזה, וזולת אי נימא כסכרת הטור"ו בס"י ס"ד סק"ט לענין חלב הכרס שמותר לאכול במקום שנוהגין להקל. דמסתמא אותו מעט חלב בטל בס' בכרס ובתבשיל ובמים שבקרירה ומותר לכ"א לאכול מן התבשיל ע"ש, והביא רבריו הדג"מ בס"י קר"ט ע"ד הש"ך שם סק"כ הנ"ל.

ומכיון שביארנו בכ"ז דין חומרי מקום שיצא משם, בזה יש לפשוט מה שיל"ע שבארה"ב שהוא מקום מקובץ ממדינות שונות יש להחמיר בכל חומרות כל המדינות כמו"ש תוס' בפסחים רף י"ד בשם הירושלמי, והו"ד במג"א סי' תס"ח הנ"ל, וע' מג"א סי' תצ"ג סק"ו מ"ש בזה, וע' בפר"ח סי' תס"ח סק"א

וסי' תצ"ו סק"ד דבירושלים יש לנהוג חומרי המנהגות לעולם לפי שעולם הם לקיטאי ואפשר שהרוב יהיו ממקומות שנהגו חומרא ואיסור בדבר ע"ש. וע' בירחון עולת החודש (ניסן תשל"ט) שהגאון מהרש"ם מברעזאן ז"ל והג"ר משה נחום ירושלמסקי ז"ל מביאים בשם האבני נזר שבי' לענין מאשין מצות דבירושלים בודאי דיש להחמיר בזה עפ"י דהתוס' בשם ירושלמי הנ"ל יעו"ש. ובס' מועדים וזמנים ח"ח מביא ששמע מפ"ק מרן אדמו"ר זי"ע שהרעם ע"מ שהמנהג בירושלים להקל כדעת הגאונים בזמן ביה"ש וצאה"כ. דבירושלים צריכין להחמיר כחומרי כל המקומות ובפרט כשי' ר"ת דהלכה כותי' ע"ש. וא"כ גם בענין זה היו צריכין להחמיר בארה"ב כחומרי כל המקומות.

וכיון שנתבאר לעיל שרוב הדברים נעשים שלא כמנהג כ"ש וכבר נתבאר היטב שהנ"ל מתכוון להתיר אף ללא סמך כ"ש ואפי' נגד המנהג המקיל ביותר.
הרי שבודאי גם לפ"ד בדברים שהם דאורייתא צריך להחמיר וא"כ בודאי שביותרת העב צריך להחמיר וכן בבשר שבין צ' י"ב לי"ג צריך להחמיר כשיטת הנו"ב וכן באצבע הסריפה בכל המקומות שנהגו לחתוך בין צלע י"א לי"ב או צ' י"ב ממש כמנהג פעסט ועוד הרבה מקומות שנהגו כן בודאי שאין להקל בזה, והדברים ברורים.

פרק יג

בענין אי מותר להחמיר כשיש חשש הוצאת לעז

(א) הנה במקום שנהגו כהמתירין באיזה חלב, אי מותרין להחמיר מכאן ולהבא. דיש בזה חשש הוצאת לעז על הראשונים. הנה יש בזה פלוגתא גדולה מקמאי ובתראי. ובכנה"ג סי' ס"ד בהגב"י אות מ' הביא דיש אוסרין להחמיר במקום שנהגין להתיר החלב שתחת הקרום העב, משום דמוציאין בזה לעז על הראשונים חסידים ואנשי מעשה שהיו אוכלין חלב. אבל הר"ר ברוך ן' ברוך כתשו' כ"י חלק בזה וכתב דיכולין להסכים לנהוג לחומרא ולא חיישינן ללעז הראשונים, ודקדק כן מדברי הריב"ש סי' רנ"ז. והרב מהריב"ל בח"ג סי' י"ג נשאל ע"ז והביא ראי' מדברי הרא"ש והרב בעתה"ד דבמקום איסור דאורייתא אין חוששין ללעז הראשונים. אלא שבסוף הביא חשוכת הרשב"א שחולקת על

הרא"ש, ומ"מ בסוף התשוב' מסכים שיכולין להסכים להנהיג לחומרא מכאן ולהלן, וכן הסכים הרב מהראנ"ח ח"ב סי' י"א ומשא מלך כדיני המנהגות חקירה י"ד, ועיין בהרמ"ע מפאנו סי' קי"ג עכ"ל.

(ב) גם כפר"ח סי' תצ"ו סק"כ האריך בזה והחליט דהיכא דאיכא פלוגתא בדבר אעפ"י שהוא סברת יחידא אית לן לתקוני כסברת אותו היחיד, דטפי אית לן למיחש ללעז דידן מלמיחש ללעז דקמאי ע"ש, גם מההר"ם חביב על ה' גיטין סי' קכ"ה האריך בזה וכו' כמה חילוקי דינים, וכחכ שם בדמקום שיש מקום מן הדין להחמיר א"צ לחוש ללעז דקמאי, דטפי יש לנו לחוש ללעז דידן מלעז דקמאי, משא"כ במקום חומרא בעלמא דלכו"ע אינו פסול בלא"ה, וכחאי דגיטין דף ה' שרצה לעמוד על כל אות ואות, כהא חיישינן ללעז דקמאי ואסור להחמיר כיון שהוא חומרא בעלמא, וכן נראה מבואר מד' התה"ד סי' רל"ב ע"ש, וכן ס"ל לחילוק זה בתשוב' מהרי"ט ח"א סי' פ"ו ע"ש, ויעו"ש בג"פ שהאריך בדין זה בכמה חילוקי דינים, ועי' מ"ש מרן בשו"ת דברי יואל חיו"ד סי' ע"ד בסופו, ויעו' בשד"ח מערכת ה' כלל כ"ה וכלל ע"ג שאסף איש טהור באריכות גדול בזה מכמה פוסקים, ולא באתי לטחון קימחא טחינא, אמנם הנוגע לענינו הוא מ"ש מס' כנס"י לשם שמים, אף שהאריך לברר שהלכה הוא דמותר להחמיר במקום שיש חשש מעיקר הדין, ולא חיישינן ללעז דקמאי, אף בדבר שיש בו מחלוקת הפוסקים, כיון שאנו נוקטים הדין כשיטת המקילין, מ"מ בדבר שא"צ להחמיר מעיקר הדין אלא לחומרא בעלמא בזה יש לחוש ללעז דקמאי, ותי' כזה תשובות הרשב"א סי' אלף ק"צ שחש ללעז דקמאי, דמיייר בדבר שנהגו שם ע"פ דעת רבם של אותו מקום, כגון כחתם סופר ועד שנהגו ע"פ הרי"ף שהי' שם הרב, וע"כ חשש ללעז דקמאי דכיון דקושטא הוא שלפי הדין אין לנו לכופם לבטל מנהגם, רק להזהירם עצהו"ט, משו"ה יש לנו לחוש ללעז דקמאי, אבל הרא"ש בכלל מ"ג סי' ו' דאינו חושש ללעז הראשונים, איירי בדבר שלא היו נוהגין להקל כמרא דאתרא ולא עשו כשוות הדין, כיון דיש בזה מחלוקת הפוסקים המחמירין, וע"כ ביטל הרא"ש מנהגם וציוה להם להחמיר, ולא חש ללעז דקמאי משום דיותר יש לחוש ללעז דידן מלעז דקמאי, אבל ככה"ג דהרשב"א היכא דנהגו כהוראת רבם שבקינן להו אפי' מכאן, ולהבא היכא דאיכא לעז, יעו"ש באריכות דבריו.

(ג) והנה לענין ניד"ד בדברים שבני א"י מחמירין בהם חומרות יתרות, כגון בשומן שע"ג הצלעות, וסחוס כל הצלעות, ואצבע הטרופה שבעל ע"כ, וחלכ המתניים שע"ג צלע י"ב וזריקת הראפעלע או קליפתו מבי' צדדין, שכל אלו הדברים אין להם שורש ומקור בד' הפוסקים שמפיהן אנו חיים, וארובה מרביר כולם נראה להיות בדברים אלו, וכן נהגו בכל ארצות אירופא בלי שום יוצא מן הכלל, וכמו שביארנו לעיל באריכות כל ענין על מקומה, בזה לית דין צריך בושש שאסור לנו להחמיר בהן, כיון שאין בזה שום חשש ע"פ הדין, ובה מוציאין לעז

על דורות שעברו שהקילו בזה בלי שום פיקפוק, וכד' התה"ד והמהר"ט והג"פ והכנס"י לש"ש וצנור פוסקים שכ"כ, ואף דלהראנ"ח אין חשש הוצאת לעז רק בדיני אישות, כבר כ' בפת"ש כיו"ד סי' ד"ד סק"ד שמד' המג"א סי' ל"ב סקמ"ח לא נראה כן, וכן הביא השר"ח מהרבה פוסקים ע"ש, וכן לא הוי ענין של שוא"ת שכתבו כמה פוסקים שיותר להחמיר, כיון שמחמדין לנקדו במעשה ויש חשש הוצאת לעז, וא"כ בכל דברים הללו אסור לנו להחמיר מן הדין.

ועיי' מ"ש בשומן שע"ג צלעות שהרבה שיטות בזה להחמיר וכפי שהביאם הכותב עצמו ודאה גם ראי' גדולה ממה שהק' הכותב עצמו בזה בסי' לעיל שם.

(ב) סחוסה הצלעות עיין מה שהביא הכותב עצמו הראיות בזה כפי שנתבאר להדיא מדברי ספרי הניקור בזה.

(ג) אצבע הטריפה עיין מה שביאר בבית יצחק שהוא משום חלב המתניים ונאסר מדברי הנו"ב וע"כ נהגו ברוב מקומות בחו"ל לחתוך בין צלע י"א ל"ב או בצלע י"ב ליד הצלע ולא כפי שכותב כאן שאין לזה שורש. אלא שהוא עצמו הביא מקומות רבים וכפי שמפורסם הוא כן.

(ד) חלב המתנים שע"ג צלע י"ב פ' שבין י"ב לי"ג להיודע וכבר ביארנו שהוא שיטת הנו"ב ודעימי' ופשוט הוא שנהגו כן בכל המקומות שלא השתמשו בצלע י"ב או במד' של אחרי צלע י"ב.

(ה) זריקת הראפלע דבר זה מפורש הוא כבר בב"י בטור שטעם הזריקה הוא משום החוסי דכפלי הנמצאים שם שאי א' להסירם אלא אם הסירו בעודן חמין וכהיום שאין נוהגין כן הוא סיבה גדולה לאסור ועיין שם.

(ו) בקלפת הראפלע מב' צדדים יש כמה סיבות לאסור רק נמנה כמה א) מה שכ' בסעיף ה' ב) מה שכ' הרשב"א משום הנוהגים לאסור עיין מ"ש במקומו והביאם הכותב עצמו. ועיין עוד בזה ראיות שהבאנו לעיל ע"ש.

ט) היוצא לנו מכ"ז, דהחומרות שהחמירו בא"י שאין להם שום שורש בפוסקים שמפיהן אנו חיים, כיון שהם רק חומרות בעלמא, אסור לנו להחמיר בהן מחשש הוצאת לעז על הקדמונים, ואפי' בדבר שהוא מחלוקת הפוסקים וי"א שאסור מה"ח דבזה י"א שמתיר להחמיר וא"צ לחוש ללעז דקדמאי, מ"מ בדברים שהרמ"א הכריע להקל, א"כ לדידן שהוכרע לנו הלכה כהרמ"א ואין אנו צריכין מן הדין לחוש להאוסרין אין לנו להחמיר בשביל חשש לעז דקדמאי כמו"ש בכנסת ל"ש, ומ"מ אם מחמירין בשביל יוצאי מקומות המחמירין אין בזה משום לעז דיש אמתלא טובה, וכן אם מחמירין בשביל מיגדר מילתא, אין בזה משום לעז דקדמאי כמו"ש בכנה"ג, מ"מ כ"ז אם אין עתה לעז בפועל, אבל אם באמת מלעזין שאכלו חלב, אסור להחמיר שלא להחזיק הלעז כמו"ש בד"ח, ומכ"ש כשהאפיקורסים הם המרעישים להחמיר שאין לשמוע להם.

ועיין מה שכותב היוצא מהדברים והבן מה ינורא הדבר!

פרק יד

קצת מדיני אופנים שאפשר להוציא מנקר מחזקת כשרותו

א) עד כה ביארנו דיני החלבים השונים שנוהגין להתירן כדעת הפוסקים, וכעת נבאר קצת הדין אם מוצאין חלב האסור שיצא מתח"י טבח, וכאזה אופן נאמנים לפוסלו, הנה מבואר בשו"ע סי' ס"ד סכ"א טבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום, מלמדין אותו ומהדירין אותו שלא יזלזל באיסורין, אבל אם נמצא אחריו חלב אם הוא כשעורה מעבירין אותו, ואם נמצא אחריו כזית ואפי' בהרבה מקומות היו מכין אותו מכות מרדות ומעבירין אותו, וכ' הרמ"א דהחזרתו לכשקתו הכל לפי ראות עיני הדיין אם עבר בשוגג או במזיד וכו' עכ"ל, ופרטי הדינים מבוארים בשו"ע יו"ד סי' ב' ס"ב וכס"י קי"ט וכנו"כ שם יעושה.

ביאור

כבר נתבאר לעיל שסענות אלו אינם שייכים כלל לכאן מפני שכאן לא אסרו הקצבים אלא מבקשים להעמיד מצב שיהא כשרותו כדבעי למיעבד עם מנקריט ולא קצבים וכן שיעמידו משגיחים היורעים הלכות ומעשי הניקור וכן למצות רבנים מכשיריט היורעים על מה שנותנים הכשר.

וכבר הבאנו לעיל חלק ממכתבי הרבנים האוסרים שהם רבנים מפורסמים ברוב צדקתם בכל קצוי חבל ווע"כ כל מה כותבים כאן בענין הוצאת לעז וכדומה הכל למען לחפות על האמת של המצב העגום והנורא.

וכבר כתב בעצמו שם ז"ל.

(ו) ולענין אם רב דמתא מצא אחריו חלב דנאמן אפי' הוא ע"א. כמ"ש בתשו' שכת' ציון סי' כ"ג דאף דע"א בהכחשה לאו כלום הוא. אבל הרב שנתמנה מהקהל להשגיח על כל דבר אור"ה וביחוד על השוחט פשיטא דנאמן ע"ש והו"ד בפת"ש סי' א' סקכ"א וכ"כ בתשו' ד"ח חו"ד סי' ז' ובמהר"ם שיק חו"ד סי' י"א ועוד אחרונים מוכח בדרכ"ת סי' קס"ד.

פרק טז

בענין השגחה על הניקור

הנה מבואר בתמ"א סי' ס"ה סי"ג דאין לסמוך בניקור אלא אם ידעין שהוא בקי בניקור ומוחזק בכשרותו והנה בחלק אחוריים כי הפוסקים שאין לנקר כי אם מי שישל קבלה ממנקרים מומחים ומרבנים. וגם יש שהחמירו שלא לסמוך על שום מנקר רק אם אחר יבקר הכשר אם הוא מנוקד כהוגן. ואין לסמוך על רוב מצויין אצל ניקור מומחין הן וכ"ז הן מחומרות הפוסקים ולא מדינא כלל. עיי' ביש"ש פג"ה וכתאר אחרונים. וכדאי דאומן באומנותי בקי ועשהו כדון. כמו שהביא כ"ז בדרכ"ת סי' ס"ה סקע"ה וסקע"ו וסקע"ט בשם הרבה מגדולי הפוסקים, אכן בדעת קדושים מהגה"ק מכאטשוטש זי"ע בס"י סיד סקט"ו כי וז"ל.

כבוד תורה

עט

ע' לקמן סי' ס"ה שצריך המנקר להיות מוחזק בכשרות וכו', ניקור צד הפנים אולי קיל מאחוריים לגבי חזקת כשרות בשוחט ומוכר, ומ"מ נכון לחשוש.

מחן בעל יט"ל ז"ל בייט"פ בדרשות לשכה"ג אות י"ב כי בתו"ד וז"ל ק, צריך לעשות משמרת וסייג לתקן מקולין מיוחד בשרות, ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח ע"ז בעינא פקחא שיהי' הכל כדת גם כן יינקד ודומה לזה בענין הרחה תוך ג', ולא תאמר הלא לא כדורות הראשונים ידעו האחרונים, בימים הראשונים היו טובים ויראים יותר, ומה נשתנה היום לחוש ע"מ שלא חשן הראשונים וסמכו על חזקת כשרות, וזה אינו רחשוכתו בצרו בשביל שהדורות הראשונים היו הכל יראים ושלמים וחרדים לדבר ה', עד שלא היו ראוי לחוש על שו"א אפי' מכשול שוגג, לא כן עתה כי המצא תמצא מבני עמינו אשר לא כן, וענינו מלאכת הבשר לכל מסור, ע"כ אפי' מה שאכלו אבותינו הראשונים ראוי לנו שלא לאכול, כ"א בעשות משמרת וסייג וגדר שיהא כשר כדראי בלי שום ספק עכ"ל, ודבריו מותאמים מאד עם מש"כ הכנה"ג סי' ס"ד הנ"ל רבמקום מוגדר מילתא א"צ לחוש ללעז דקמאי, ומותר להחמיר יותר מכדורות הראשונים וכנ"ל.

(ד) **אכן** מרן הקדוש ז"ל כתשו דברי יואל חיו"ד סי' ל"ד האריך טובא לבאר שכן הוא מעיקר הדין, וכהיום לכל הפוסקים לא סמכי' על סתם חזקת כשרות בישראל, לפי שחזקה זו כנוי' על רוב דרוכ ישראל כשרין הן כמו"ש בפנ"ש בגיטין דף י"ו, וכדורות הללו איתרע כעו"ה רוב זה, והרוב הוא להיפך כעו"ה, וא"כ אפי' לשי' הפוסקים בסי' קי"ט דסתם ישראל כחזקת כשרות הן, ל"ש זה בזמננו ולכו"ע א"א לסמוך על חזקה זו, ובלא"ה לדעת הרמ"א בסי' קי"ט אין סומכין כ"א על מי שמוחזק בכשרות ע"ש, וכ"כ הטו"ז שם סק"כ כהרמ"א בפרט כשאנו רואין קילקול הדורות ולא אכשיר דא, הן אמת דבש"ך סק"א פסק כהמחבר, אבל בבכ"ש מס' ע"ז דף ל"ט מכריע דבאיסור ראורייתא כגון בשר וכדומה אסור מצד הדין וכדעת הרמ"א, ובאיסור דרכנן אסור מצד התקנה שהוא תקנת קדמונים במדינתו בחרם שאין לקנות מכל אדם יינות וגבינות וכדו' שהוא מדרבנן, כ"א כשיש בידו כתב הכשר ממורה הוראה שחקר על המאכל ועל המשקה ההוא אם נעשה בכשרות, ובבלי"י ר"ס קי"ט כ' כע"ז שתקנו בפנקס הארצות שאף ממי שמוחזק בכשרות אין ליקח שום דבר מאכל, אא"כ יש בידו כתב הכשר מהאב"ד, (וע' בדר"ת סי' קי"ט סק"ז), והאריך עוד מרן כזה דבדואי מעיקר הדין בעי השגחה גדולה בהמקילין ולא סמכי' אסתם חזקת כשרות, יעו"ש ברכ"ק בדברים חוצבים להכות אש כזה.

אכן על סתם ישראל דלא הוחזק כשרותו אין סומכין בזממיה, וכ"ש על קלי הדעת שאינם נאמנים. וצריכין השגחה יתירה על כל מעשיהם בניקור ומליחה, ובלא"ה אין נאמנים. ובהגב"ע שכבד"צ שבירושלים העיד הרי"ל ווייס נ"י שכ"ק מרן זי"ע הקפיד שהמשיגים לא יעבוד רק ישגיח כל הזמן על מעשי הקצבים, ולמיגדר מילתא נהגו בכמ"ק שגם בחלק הפנים אף כמותזקים בכשרות. יהיה עליהם השגחה ולבדוק הניקור כמו"ש כד"ת כנ"ל.

היוצא לנו מכל הנ"ל.

(א) שלא נהגו כמנהג המקיל של ק"ק סטמאר במה שנמצא לסענת המערערין בח' דברים. ופירוש הדברים שלא היה ניקור כשום מנהג שבעולם.

(ב) שרוצים כאן להתיר דברים הפך הנכתב בשו"ע ונגד המסורות המקובלות מדור דור.

(ג) שהשמיצו כאן את המעוררין ואת הרבנים הגאונים המפורסמים בכל קצווי תבל ברוב צדקתם וכל זה בכדי להצדיק מנהג שלא היה מעולם כן.

(ד) שלא הייתה השגחה כלל. שהוא יסוד הכשרות במבואר בג' הכשר שבסבחי'ן שותפו של עמלק.

(ה) והעיקר שלא הרשו להמערערי'ן להשמי'ע טענותיהם כאשר מדובר באיסור החמור של תלב. ומזה נהיה אילקול גדול יותר שאף במקומות שרצו לתקן כראוי הרי שלאור טענות אלו לא קיבלו דברי המעוררי'ן שהרי כותבים שהנעשה כן צריך להיעשות.

ויצא מכאן בזיון תורה נורא באופן החמור ביותר. ומחוסר ברירה זו הוכרחנו להוציא את ספ'